

**ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE, POLITICE ȘI SOCIOLOGICE
DIN CADRUL CONSORTIULUI NAȚIONAL ADMINISTRAT DE
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA**

Cu titlu de manuscris:

C.Z.U.:347.962:340.132(478:498)(043.3)

COZMA Daniela

**RĂSPUNDEREA MAGISTRAȚILOR – GARANȚIE
A LEGALITĂȚII ȘI EFICIENȚEI PUTERII JUDECĂTOREȘTI
ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA**

Specialitatea: 552.01. – Drept constituțional

Rezumatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale *Științe Juridice, Politice și Sociologice* din cadrul Consorțiului Național administrat de Universitatea de Stat din Moldova.

Conducător de doctorat:

Costachi Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

1. *Cârnaț Teodor*, doctor habilitat în drept, profesor universitar – Președinte;
2. *Guceac Ion*, academician, doctor habilitat în drept, profesor universitar – referent oficial;
3. *Bîrgău Mihai*, doctor habilitat în drept, profesor universitar – referent oficial;
4. *Cobăneanu Sergiu*, doctor în drept, profesor universitar – referent oficial;
5. *Costachi Gheorghe*, doctor habilitat în drept, profesor universitar – membru.

Susținerea tezei va avea loc pe data de **19 martie 2021**, la ora 10:00, în ședința *Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat* din cadrul Școlii Doctorale de Științe Juridice, Politice și Sociologice din cadrul Consorțiului Național administrat de Universitatea de Stat din Moldova, sala 18, blocul A al campusului studentesc, str. Academiei 3/2, mun. Chișinău, Republica Moldova.

Acces: <https://zoom.us/j/99074248565?pwd=OGFyMEUvTjFZeW41MjJZeGdCWUV3dz09>

ID-ul conferinței: 990 7424 8565

Parola de acces: 531791

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la _____.

Secretar științific
al Comisiei de susținere publică

Silvia Goriuc,
doctor în drept,
conferențiar universitar

Conducător științific

Gheorghe Costachi,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Autor

Cozma Daniela

© COZMA Daniela, 2021

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE TEZEI	4
CONȚINUTUL TEZEI	8
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	23
BIBLIOGRAFIE	31
LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI	33
ADNOTARE	35
ANNOTATION	36
АННОТАЦИЯ	37

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei investigate. „Răspunderea judecătorului a reprezentat multă vreme un subiect, dacă nu intangibil, cel puțin de evitat pentru doctrina juridică. În ultima vreme, criza pe care justiția o traversează (atât în România, cât și în Republica Moldova [14, p. 19]), o criză de sistem și de imagine în același timp, a făcut ca discuțiile privind răspunderea magistratului să reprezinte un subiect predilect pentru mass-media și pentru societatea civilă. În mod firesc aceste discuții au fost alimentate de o serie de disfuncționalități evidente apărute în actul de justiție, precum și de unele cazuri de corupție din sistemul judiciar. Criticile repetate aduse sistemului, dar și unor reprezentanți ai acestuia au determinat luări de poziție pe această temă. Dintr-un subiect *tabu*, răspunderea magistratului a devenit astfel un subiect de interes public, ce suscită o largă dezbatere. În contextul creat, doctrina juridică nu mai poate evita nici ea tema răspunderii magistratului ci, are aproape o datorie de a clarifica unele aspecte legate de aceasta. Iată de ce, răspunderea magistratului reprezintă în acest moment o temă extrem de actuală și de un evident interes de ordin teoretic și practic” [3, p. ix-x].

Pornind de la aceste momente (pe care le susținem în totalitate) și fiind conștienți de condițiile perioadei de tranziție, când puterea a pierdut mult din încrederea societății, iar cetățenii au destul de multe suspiciuni referitoare la obiectivitatea și imparțialitatea înfăptuirii justiției, suntem nevoiți să recunoaștem că problema *răspunderii judecătorilor* este una deosebit de actuală [41, p. 10], mai ales că înfăptuirea unei justiții legale și corecte constituie o necesitate vitală pentru o societate democratică [16, p. 320].

În acest context, este practic de necontestat faptul că *calitatea și eficiența* înfăptuirii justiției depinde în mod direct de atitudinea judecătorilor față de realizarea acesteia. Cu toate că o astfel de atitudine este asigurată prin mai multe mijloace juridice, una dintre cele mai principale este *răspunderea juridică* pentru comiterea de acțiuni sau inacțiuni ilegale [37, p. 147]. Din perspectiva dată, considerăm că importanța și actualitatea subiectului este accentuată și de faptul că în cadrul unei societăți democratice nu poate fi tolerată prezența unor subiecți iresponsabili, în sensul lipsei de răspundere, indiferent de statutul acestora. Prin urmare, nici judecătorul nu poate face excepție în acest sens de la principiul egalității în fața legii și al răspunderii pentru încălcarea acesteia, chiar dacă este titularul unei imunități funcționale.

Privind dintr-o altă perspectivă, este de subliniat că pornind de la faptul că principalul garant al *legalității* într-o societate democratică este reprezentat de puterea judecătorească, este de la sine clar că pentru asigurarea acestui standard la nivel de societate, este absolut necesară asigurarea sa la nivelul puterii judecătorești. În mod corespunzător, respectarea principiului *legalității* în cadrul unui stat este direct dependentă de respectarea acestuia în procesul de organizare și funcționare a puterii judecătorești. De aici, se desprinde cu maximă claritate necesitatea cunoașterii *legalității* ca standard al puterii judecătorești, precum și a mecanismului de asigurare a acestuia.

Dincolo de existența unui cadru juridic corespunzător pentru funcționarea puterii judecătorești (ca fundament al legalității), este indiscutabil că respectarea acestuia nu trebuie lăsată în exclusivitate la latitudinea purtătorilor acestei puteri (judecătorii/magistrații), în acest sens fiind absolut necesare unele pârghii de determinare/constrângere a acestora la respectarea legii (mecanism de asigurare a legalității). Un rol central în acest context îi revine, indubitabil, instituției *răspunderii judecătorilor*. Pe cale de

consecință, putem constata că de eficiența instituției răspunderii judecătorilor depinde în cea mai mare parte de respectarea *legalității* ca principiu al puterii judecătorești.

În pofida importanței acestui subiect, dar și a actualității sale, constatăm că doctrina juridică, în ultima perioadă, în timp ce accentuează problema *legalității* în ansamblul său, mai puțină atenție acordă circumscrierii acestui principiu activității judecătorești, ceea ce desigur reprezintă o serioasă lacună în materie. Și mai grav este că însăși problema *răspunderii judecătorilor*, în calitatea sa de garant al legalității și eficienței puterii judecătorești, este doar superficial, fragmentar și tangențial abordată în mediul academic.

În fine, un alt argument (dar nicidecum ultimul) care ar justifica interesul față de subiectul cercetării, este legat de faptul că eficiența puterii judecătorești depinde în mod substanțial de asigurarea echilibrului între imunitatea judecătorilor și răspunderea juridică a acestora, întrucât pe cât de multă putere (autoritate) li se acordă în vederea asigurării legalității și dreptății în cadrul statului, pe atât de eficient trebuie să fie mecanismul de atragere la răspundere pentru încălcarea acesteia. Din perspectiva dată, suntem de părerea că problema *răspunderii judecătorilor* la etapa contemporană este una deosebit de importantă și actuală, care merită o atenție pe măsură atât din partea legiuitorului și a practicianului dreptului, cât și din partea mediului academic. Acestuia din urmă îi revine rolul crucial de a fundamenta științific cadrul juridic care reglementează răspunderea juridică a judecătorului în vederea asigurării justului echilibru între specificul statutului juridic al acestuia și contracararea oricărei abateri de la prevederile legii în vederea asigurării legalității și eficienței puterii judecătorești în statul de drept.

Așadar, pornind de la situația reală din sfera justiției în materie de răspundere a judecătorilor, de la cercetarea fragmentară a acesteia în literatura de specialitate, de la legislația aflată într-un permanent proces de perfecționare, precum și de la cadrul juridic comunitar în materie, am sesizat destule premise pentru a realiza un studiu aprofundat în cadrul proiectului de cercetare doctorală asupra instituției răspunderii judecătorilor în România și Republica Moldova.

Scopul cercetării. Fiind motivați de o astfel de stare de lucruri, în prezenta lucrare ne-am propus realizarea unei cercetări comparative detaliate a instituției *răspunderii judecătorilor* în Republica Moldova și România prin prisma formelor sale juridice, în vederea conturării regimului juridic, a particularităților care le caracterizează, precum și a elucidării eventualelor curențe legislative și formulării soluțiilor de optimizare normativă în domeniu.

În vederea realizării acestui scop, au fost trasate următoarele **obiective de cercetare:**

- elucidarea esenței și conținutului legalității și eficienței ca principii fundamentale ale justiției în statul de drept;
- analiza și argumentarea statutului special de funcționar public al judecătorului (persoană cu funcție de demnitate publică în Republica Moldova) și a standardelor de conduită ale acestuia;
- studierea imunității judecătorești în calitatea sa de garant al independenței judecătorului în condițiile atragerii acestuia la răspundere juridică;
- conturarea regimului juridic al răspunderii disciplinare a judecătorului din România și Republica Moldova, din perspectiva trăsăturilor juridice, temeiurilor, conținutului abaterilor disciplinare și a sancțiunilor disciplinare aplicabile;
- conturarea regimului juridic al răspunderii penale a judecătorului din România și Republica Moldova în calitate de funcționar public și de magistrat pentru comiterea

infrațiunilor de serviciu, de corupție și contra justiției, precum și a particularităților procedurale de aplicare a acesteia;

- conturarea regimului juridic al răspunderii civile a judecătorului sub aspectul trăsăturilor caracteristice și a condițiilor în care poate surveni în România și Republica Moldova și accentuarea corelației cu răspunderea patrimonială a statului pentru erori judiciare.

Ipoteza de cercetare. Răspunderea judecătorilor reprezintă o instituție fundamentală în cadrul unui stat de drept, întrucât are rolul de a asigura legalitatea și eficiența puterii judecătorești. Pentru a fi realizată această misiune, răspunderea judecătorilor trebuie să dispună de un mecanism legal și eficient de reglementare și aplicare a formelor concrete de răspundere juridică. Pornind de la situația reală din justiție, care denotă o prezență tot mai accentuată a iresponsabilității judecătorilor (însoțită de diminuarea calității actului justiției și reducerea încrederii justițiabililor în acesta) în ambele state, considerăm că la moment mecanismul de reglementare a răspunderii judecătorilor este afectat de diferite curențe și lacune, care îi diminuează substanțial eficiența. În vederea confirmării acestei ipoteze, în conținutul lucrării ne-am axat în special pe elucidarea curențelor legislative în domeniu și argumentarea soluțiilor de optimizare.

Problemă științifică importantă soluționată. Rezultatele științifice obținute în baza studierii reglementărilor juridice în domeniu, a opiniilor doctrinare și pozițiilor jurisprudențiale, inclusiv constituționale, din România și din Republica Moldova, au făcut posibilă soluționarea unei importante probleme științifice în domeniu ce ține de dezvoltarea considerabilă a teoriei contemporane a răspunderii judecătorilor, fapt ce a permis conturarea regimului juridic al răspunderii disciplinare, constituționale, penale și civile a acestora, moment necesar fundamentării măsurilor de optimizare a legislației din domeniu din Republica Moldova și România.

Suportul metodologic. Pentru abordarea complexă și comparativă a problemei răspunderii judecătorilor în Republica Moldova și România s-a recurs la câteva metode importante de cercetare științifică, indispensabile unei cercetări de acest gen. Este vorba în special de:

- *metoda comparativă* – care ne-a ajutat să trasăm o paralelă între instituția răspunderii judecătorului din Republica Moldova și din România;

- *metoda sistemică* – aplicată mai ales la studierea actelor normative din domeniu și interpretarea sistemică a dispozițiilor acestora;

- *metoda juridico-formală* – care ne-a ajutat să elucidăm particularitățile formelor concrete de răspundere juridică a judecătorilor;

- *metoda logică* și procedeele acesteia *analiza* și *sinteza*, folosite pe tot parcursul cercetării, care au contribuit la cercetarea multilaterală a esenței și formelor concrete de răspundere juridică a judecătorilor ca garanție a legalității și eficienței puterii judecătorești.

Suportul doctrinar al investigației este constituit dintr-un număr impunător de lucrări științifice semnate de autori *moldoveni* (precum: Gh. Costachi, I. Guceac, T. Cârnaț, Al. Arseni, D. Baltag, I. Muruianu, V. Popa, P. Railean, S. Brînză, V. Stati, V. Capcelea, V. Cojocaru, E. Croitor, S. Goriuc, N. Hriptievschi, A. Negru, T. Novac, T. Popovici, V. Pușcaș, Gh. Ulianovschi etc.), *români* (precum: C. Alexe, V.M. Ciobanu, I. Craiovan, M. Istrate, C. Danileț, A. Crișu-Ciocîntă, I. Deleanu, H. Diaconescu, R. Răducanu, F. Dragomir, M. Constantinescu, I. Muraru, C. Duvac, I. Gârbuleț, G.-C. Ghernaja, C. Ionescu, R. Iosof, A. Lazăr, I. Leș, T. Manea, A. Mocanu-Suciu, M. Oprea, R.I. Petcu, I. Petre, I. Popa, Al. Porof, O. Puie, A. Rădulescu etc.), *francezi* (precum: G. Canivet, J. Courteix, G. Freyburger, K. Gwenola, J. Joly-Hurard, B.

Lefebvre, E. Valicourt etc.) și *ruși* (precum: Ю. Адушкин (Yu. Aduşkin), В. Жидков, (V. Jidkov), Э.Ф. Байсалыева (Ă.F. Baisalueva), М.И. Клеандров (M.I. Kleandrov), А.А. Кондрашев (A.A. Kondraşev), И. Манкевич (I. Mankevici), М. Сапунова (M. Sapunova), В.А. Терехин (V.A. Terehin) etc.).

Fundamentul teoretic al cercetării a fost suplimentat cu un consistent suport normativ (format din legislația României și a Republicii Moldova) și internațional (format în mare parte din acte europene ce conturează standardele statutului judecătorilor) și jurisprudențial (constituit din actele Curții Constituționale din Republica Moldova și România), de opiniile Comisiei de la Veneția în materie, rapoarte și studii realizate de instituții internaționale și naționale în domeniu.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Pornind de la faptul că problema răspunderii judecătorilor a mai fost studiată în literatura de specialitate, considerăm că noutatea științifică a cercetării noastre rezidă în abordarea aprofundată comparativă a acestui subiect, fiind trasată o paralelă între răspunderea judecătorului din Republica Moldova și răspunderea acestui subiect în România.

În baza cercetării realizate astfel am reușit:

- să conturăm regimul juridic al răspunderii disciplinare, penale și civile a judecătorului din Republica Moldova și România;

- să fundamentăm teoretică răspunderea constituțională a judecătorului pornind de la conținutul răspunderii disciplinare și a particularităților procedurale de tragere la răspundere penală a acestuia;

- să identificăm importante carențe legislative în domeniu, care afectează instituția răspunderii judecătorului și să argumentăm soluții utile de optimizare.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă. Rezultatele investigațiilor sunt benefice dezvoltării continue a teoriei dreptului constituțional, dreptului judiciar, dreptului civil și penal. Lucrarea reprezintă o sursă monografică pentru cercetările din domeniile dreptului public, axate de problema organizării și funcționării puterii judecătorești.

Conținutul lucrării, concluziile și recomandările formulate asupra subiectului cercetat vor putea fi utilizate pe larg atât de teoreticienii care vor continua investigațiile în acest domeniu, cât și de practicienii implicați în procesul de atragere la răspundere juridică a judecătorilor.

La fel, rezultatele obținute vor putea fi folosite în procesul didactic, în calitate de suport teoretic pentru cursurile de specialitate, precum și ca suport pentru elaborarea de lucrări științifice (monografii, teze de doctorat), manuale, cursuri universitare etc.

Aprobarea rezultatelor. Lucrarea a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale Științe Juridice, Politice și Sociologice, fiind examinată atât în ședința comisiei de îndrumare, cât și în ședința comisiei de evaluare extinsă.

Publicațiile la tema tezei. Principalele rezultate științifice obținute au fost publicate într-o monografie voluminoasă, o culegere de studii științifice la tema tezei, în reviste științifice de profil (14 articole) și aprobate în cadrul unor importante forumuri științifice naționale și internaționale (8 comunicări).

Volumul și structura tezei: Teza este structurată în funcție de scopul cercetării și obiectivele trasate și cuprinde: - *introducere* – care inserează o argumentare a actualității temei cercetate și a inovației științifice a acesteia; - *cinci capitole* – în care sunt studiate aspectele fundamentale ce țin de dezvoltarea detaliată a scopului și obiectivelor enunțate în introducere; - *concluzii generale și recomandări* – ce inserează ideile

generalizatoare formulate ca rezultat al investigațiilor desfășurate și propunerile de ri-goare pentru optimizarea problemelor constatate; - *bibliografia* – reprezintă suportul documentar și doctrinar al tezei, fiind constituit din 322 surse; - 7 *anexe*.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul I, intitulat *Analiza situației în domeniul răspunderii magistraților ca garanție a legalității și eficienței puterii judecătorești*, cuprinde o radiografie a cercetărilor care au fost preocupate nemijlocit sau tangențial de problema răspunderii magistraților sau de diferite aspecte ale acesteia și a studiilor realizate în domeniu. În vederea conturării unui tablou cât mai clar și concret al gradului de cercetare a subiec-tului în literatura de specialitate, capitolul este structurat în două compartimente, în funcție de gruparea surselor folosite drept suport doctrinar după aspectele abordate, și anume: legalitatea și eficiența puterii judecătorești ca subiect de cercetare științifică (*secțiunea 1.1.*) și interesul doctrinar față de răspunderea judecătorilor (*secțiunea 1.2.*), finalizând cu concluzii la capitol (*secțiunea 1.3.*).

În prima secțiune (*1.1. Legalitatea și eficiența puterii judecătorești ca subiect de cercetare științifică*), sunt enumerați cercetătorii care au contribuit la studierea unor astfel de aspecte precum:

- *esența puterii judecătorești* (Muraru I., Tănăsescu E.S., Ionescu C., Iorgovan A., Iancu Gh., Cochinescu N., Istrate M., Chiuzaian G.I., Ionescu S., Leș I., Pușcaș V., Guceac I., Arseni Al., Negru B., Osmochescu N., Smochina A., Gurin C., Creangă I., Popa V., Cobăneanu S., Zaporojan V., Șterbeț V., Armeanic Al., Pulbere D., Goriuc S., Gurin C., Railean P., Cârnaț T., Costachi Gh., Hlipcă P., Negru A. etc.);

- *principiul legalității* (Costachi Gh., Railean P., Ionescu S., Leș I., Deleanu I. etc.);

- *statutul judecătorului și conduita acestuia* (Rarincescu C.G., Negulescu P., Preda M., Stecoza G., Petrescu R.N., Prisăcaru V.I., Santai I., Novac T., Popa I., Cap-
celea V., Danileț C., Croitor E., Popovici T., Rădulescu A., Ciucă A., Costachi Gh., Iacub I., Lefebvre B., Freyburger G., Volansky A.Al., Canivet G. etc.);

- *imunitatea judecătorului ca garanție fundamentală a independenței sale* (Cos-tachi Gh., Railean P., Danileț C., Rădulescu A., Keznețova I.S., Terehin V.A., Sumen-kov S.Iu., Kutafin O.E., Maliko A.V., Sopelițeva N.S., Koneva N.S. etc.).

Generalizând, se reiterează că aspectele principale reliefate de doctrină în materia le-galității și eficienței puterii judecătorești (expuse mai sus), au servit drept un reper important pentru conceperea și realizarea cercetării de doctorat. Mai mult, tezele și ideile promovate de către cercetători au trezit un viu interes față de problema nemijlocită a formelor de răs-pundere juridică a judecătorilor și a rolului acestora în asigurarea legalității și eficienței pu-terii judecătorești, astfel determinând (motivând) să ne propunem pentru cercetarea de doc-torat aprofundarea acestui subiect în patru direcții importante: răspunderea disciplinară, răs-punderea penală, răspunderea civilă și răspunderea constituțională a judecătorilor.

De rând cu evaluarea gradului de cercetare în doctrină a problemei legalității și eficienței puterii judecătorești, tot în această secțiune, o atenție distinctă se acordă pre-zentării principiilor care guvernează organizarea și funcționarea puterii judecătorești, accentul fiind pus în mod special pe principiul legalității și a eficienței.

Inițial, sunt expuse succint principiile celor trei „e” – *eficiență, eficacitate, eco-nomicitate* și a celor trei „i” – *independență, impațialitate, integritate* [26, p. 20], ac-centuându-se faptul că aplicarea și realizarea acestora constituie o condiție importantă

pentru eficientizarea substanțială a activității puterii judecătorești, reducerea costurilor suportate de societate pentru activitatea sistemului justiției, precum și consolidarea încrederii cetățeanului în actul justiției [11, p. 188].

În continuare, atenția este concentrată pe principiul integrității (care în esență are valoarea unui standard de conduită) și cel al legalității. După o expunere succintă a cadrului normativ care expres consacră principiul legalității, se constată că sub aspect procesual, acesta formulează o îndatorire pentru judecător, aceea de a veghea la respectarea dispozițiilor legii privind realizarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părților din proces [27, p. 139]. Deci, judecătorul nu este obligat doar să respecte legea în calitate de membru al unui organ de judecată, dar în importanța sa calitate, acesta este obligat să impună respectarea legii și celorlalți subiecți procesuali, respectiv să asigure respectarea dispozițiilor legale privind „realizarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părților din proces” [33, p. 58].

Pornind de la cele analizate, se conchide că *legalitatea* este atât o trăsătură a puterii judecătorești, cât și o cerință fundamentală a activității instanțelor judecătorești. Principiul legalității este un principiu-cadru ce înglobează toate celelalte principii după care se desfășoară activitatea procesuală jurisdicțională [15, p. 22]. Într-un sens mai larg, respectarea legii de către instanța de judecată prezumă nu doar aplicarea justă a normelor de drept procesual, dar și caracterul legal al instanței judecătorești, independența ei, imparțialitatea judecătorilor și supunerea acestora față de lege [5, p. 413].

Dincolo de obligația legală de a respecta legea în activitatea desfășurată și de a impune respectarea ei în sarcina tuturor participanților la actul de justiție, se subliniază că totuși nu trebuie uitat că judecătorii, fiind oameni și ei (la fel de vulnerabili în fața ispitelor), sunt predispuși la comiterea de abateri, ceea ce, sincer vorbind, contravine substanțial statutului lor juridic și social. Mai mult, în condițiile unei asemenea conduite, judecătorul subminează practic imaginea și prestigiul justiției pe care o reprezintă, atentând grav și la eficiența acesteia. Unica măsură de restabilire și menținere a imaginii și eficienței justiției (în pofida tuturor atentatelor de știrbire a acestora) [11, p. 193; 10, p. 136], constă în consolidarea instituției *răspunderii juridice a judecătorilor*.

Generalizând asupra problemei legalității și eficienței puterii judecătorești, se subliniază că *legalitatea* reprezintă în esență sa fundamentul și misiunea puterii judecătorești. În lipsa respectării și asigurării acestui principiu, practic este de neconceput o astfel de putere într-un stat de drept. La fel și *eficiența* reprezintă un principiu fundamental pentru activitatea puterii judecătorești, marcând impactul pozitiv efectiv al acesteia asupra apărării și respectării drepturilor și intereselor omului. Pentru asigurarea și promovarea ambelor principii sunt absolut indispensabile două condiții importante: un nivel înalt de cultură juridică profesională a judecătorilor și o instituție consolidată a răspunderii juridice a acestor subiecți de drept. Ambele condiții au menirea de a contura anumite exigențe, standarde, limite în activitatea judecătorului de care depind în mod substanțial legalitatea și eficiența acesteia.

Cea de-a doua secțiune (*1.2. Interesul doctrinar față de răspunderea magistraților*), este consacrată unei radiografii a gradului de cercetare în doctrină a problemei răspunderii magistraților, fiind enunțați autorii care au contribuit la studiul următoarelor aspecte:

- *răspunderea judecătorilor ca element al statutului juridic al acestora* (Alexe C., Negru A., Novac T., Ciobanu V.M., Mocanu-Suciu A., Ivanovici I., Danileț C., Courteix

J., Gwenola K., Joly-Hurard J., Baltag D., Ghernaja G.-C., Porof Al., Kleandrov M.I., Kolesnikov E.V., Selezneva N.M., Sapunova M. etc.);

- *răspunderea disciplinară a judecătorului* (Apostol Tofan D., Trăilescu A., Guțuleac V., Mocanu-Suciu A., Ghimpu S., Ștefănescu I.T., Beligrădeanu Ș., Mohanu Gh., Boișteanu E., Romandaș N., Țiclea Al., Gârbuleț I., Cojocaru V., Grecu P., Hrip-tievski N., Manea T., Marian D., Adușkin Iu., Jidkov V., Tuganov Iu.N. etc.);

- *răspunderea constituțională a judecătorului* (Costachi Gh., Muruianu I., Micu V., Vinogradov, V.A., Kondrașev A.A., Mankevici I., Konovalov P.V. etc.);

- *răspunderea penală a judecătorului* (Bogdan S., Șerban D.A., Zlati G., Boroi Al., Brînză S., Stati V., Bulai C., Diaconescu G., Duvac C., Dongoroz V., Mitrache C., Toader T., Gârbuleț I., Diaconescu H., Teodorescu M.G., Pascu I., Chirilă A., Dragomir F., Crișu-Ciocîntă A., Dumbravă H., Danileț C., Cigan D., Oprea M., Ulianovschi Gh. etc.);

- *răspunderea civilă a judecătorului* (Boilă L.R., Lupan E., Pop L., Popa I.F., Vidu S.I., Asănică A., Ionescu C., Iosof R., Leș I., Petcu R.I., Petre I., Puie O., Iacob I. etc.).

În cele din urmă se conchide că, în pofida importanței subiectului, dar și a actualității sale, doctrina juridică, în ultima perioadă, în timp ce accentuează problema *legalității* în ansamblul său, mai puțină atenție acordă circumscrierii acestui principiu activității judecătorești, ceea ce desigur reprezintă o serioasă lacună în materie. Și mai grav este că însăși problema *răspunderii judecătorilor*, în calitatea sa de garant al legalității și eficienței puterii judecătorești, este doar superficial, fragmentar și tangențial abordată în mediul academic.

Capitolul II, cu genericul *Conduita judecătorului: între legalitate și răspundere*, este un compartiment introductiv în problema cercetată, în care se urmărește argumentarea utilității cercetării problemei răpunderii judecătorilor pornind de la necesitatea asigurării legalității și eficienței puterii judecătorești. Structural capitolul este constituit din trei secțiuni în funcție de cele trei subiecte importante abordate: judecătorul ca funcționar public cu statut special (*secțiunea 2.1.*), conduita judecătorului: între bună-credință, re-credință și gravă neglijență (*secțiunea 2.2.*) și imunitatea și răspunderea în contextul garantării independenței judecătorului (*secțiunea 2.3.*).

Prima secțiune (*2.1. Judecătorul – funcționar public cu statut special*), a fost consacrată problemei statutului juridic al judecătorului, pornind de la faptul că răspunderea judecătorului reprezintă un element constituent al statutului acestuia.

După clarificarea noțiunii de *statut* și a esenței statutului de funcționar public, s-a încercat demonstrarea faptului că, în pofida reglementărilor juridice în materie din România, funcția de magistrat/judecător este o funcție de demnitate publică (la fel cum este expres prevăzut în legea din Republica Moldova).

Se subliniază opinia conform căreia este corect a nega echivalarea magistraților/judecătorilor cu simplii funcționari publici, pornind mai ales de la rolul lor constituțional. În același timp însă, nu ar fi corect nici să-i excludem din categoria demnitărilor publici, considerați fiind ca funcționari publici cu statut special, mai ales din următoarele considerente [15, p. 44-45]:

- pornind de la faptul că „judecătorii exercită o funcție publică”, recunoscut expres de Curtea Constituțională a României [24, par. 182], ei sunt agenți ai statului, asigurând funcționarea *serviciului public judiciar* al acestuia, instituționalizat prin sistemul instanțelor judecătorești;

- funcțiile publice în stat sunt exercitate fie de *funcționari publici*, fie de *demnitari publici*, inexiștând o altă categorie de agenți publici ai statului (cel puțin oficial recunoscută);

- identificarea magistraților ca fiind o categorie distinctă de agenți publici ai statului, alături de funcționarii publici și demnitarii publici, poate să denatureze principiul egalității puterilor în stat și să recunoască că puterea judecătorească este una specială în raport cu celelalte două puteri – legislativă și executivă – reprezentanții cărora sunt atât funcționari publici, cât și demnitari publici.

În concluzie, se susține că [22, p. 45] *judecătorii* sunt *funcționari publici*, care dispun de un *statut juridic special* (statutul de demnitar public) determinat de faptul că dețin o funcție de demnitate publică și fac parte dintr-un serviciu public distinct, misiunea căruia ține de îndeplinirea justiției în societate în condiții de legalitate și eficiență. Specificul statutului lor juridic special și ale serviciului public prestat pentru societate, determină particularitățile conduitei pe care trebuie să o aibă judecătorii și ale răspunderii juridice de care sunt pasibili în caz de încălcare a legii.

Secțiunea a doua a capitolului (2.2. *Conduita judecătorului: între bună-credință, rea-credință și gravă neglijență*) dezvoltă câteva aspecte importante ale conduitei judecătorului, cum ar fi buna-credință ca standard, reaua-credință și grava neglijență ca forme de vinovăție admise de către judecător în activitatea sa.

În privința bunei-credințe, se apreciază de la bun început faptul că aceasta este răspândită practic în toate ramurile de drept, având chiar și un statut constituțional. În baza acestui fapt, se constată că îndeplinirea funcției cu *bună-credință* constituie o obligație constituțională și pentru judecători ca reprezentanți ai puterii judecătorești în stat. Cu regret însă, această obligație nu se regăsește dezvoltată în legislația ce reglementează activitatea magistraților, sarcina concretizării ei revenind astfel doctrinei [6, p. 102]. În prezent, necesitatea și oportunitatea acestui subiect practic sunt de necontestat mai ales în contextul responsabilizării puterii judecătorești ca factor important al consolidării statului de drept [7, p. 48-49].

După o succintă clarificare a originii latine a *bunei-credințe*, precum și a evoluției semantice a acesteia, în concluzie, se subliniază că deși aceasta este o noțiune dificil de definit, în prezent, ea este calificată tot mai mult ca o regulă în alb, cu un conținut variabil, o noțiune cadru, dar care dă posibilitatea realizării eficiente și corecte a justiției și face ca judecătorul, să fie pus să aplice cu toată diligența principiul echității în justiție. Cu titlu de concluzie se opinează că [6, p. 101-105; 15, p. 57], dată fiind relevanța deosebită a *bunei-credințe* pentru eficiența justiției, ar fi cazul ca aceasta să fie consacrată expres în lege ca principiu de bază al activității judecătorului.

În continuare, se atrage atenția la faptul că *reaua-credință* și *grava neglijență* reprezintă forme ale vinovăției care atrag răspunderea disciplinară a judecătorilor. Iată de ce acestea se regăsesc reglementate la nivel de lege organică atât în România, cât și în Republica Moldova, doar că cu unele deosebiri. Astfel, *Legea Republicii Moldova nr. 544/1995* [30] prevede în art. 21 alin. (2): „[a]nularea sau modificarea hotărârii judecătorești atrage răspunderea în condițiile Legii nr. 178 din 25 iulie 2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor dacă judecătorul care a pronunțat-o a încălcat legea intenționat sau ca urmare a unei neglijențe grave”. Totodată, art. 36 alin. (1¹) din *Legea Republicii Moldova nr. 178/2014* [29] precizează: „[c]olegiul disciplinar poate constata abaterea disciplinară și poate aplica sancțiuni disciplinare judecătorilor în funcție, judecătorilor demisionați, președinților, vicepreședinților instanțelor judecătorești doar în cazul în care constată că fapta imputată a fost săvârșită cu intenție sau din neglijență gravă.”

În baza acestor dispoziții legale, precum și a textului normativ în ansamblu al celor două legi citate, se observă că legiuitorul moldovean a condiționat expres

răspunderea disciplinară a judecătorilor de comiterea abaterilor din *neglijență gravă*, nespecificând însă expres nimic despre reaua-credință, lăsând doar să fie dedusă din *intenția* pe care o prescrie ca formă de vinovăție [15, p. 60].

La rândul său, legiuitorul român stabilește succint la art. 99 lit. t) din *Legea nr. 303/2004* [31] că constituie abatere disciplinară „exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni.” Mai mult, în conținutul art. 99¹ expune în acest sens și unele explicații: „(1) Există *rea-credință* atunci când judecătorul (...) încalcă cu știință normele de drept material ori procesual, urmărind sau acceptând vătămarea unei persoane. (2) Există *gravă neglijență* atunci când judecătorul (...) nesocotește din culpă, în mod grav, neîndoielnic și nescuzabil, normele de drept material ori procesual”. La o simplă privire asupra acestor reglementări legale se poate ușor de constatat că în legislația românească *rea-credință* și *grava neglijență* au o valență juridică cu mult mai pronunțată.

După o dezvoltare succintă a conținutului fiecărei categorii, se conchide că:

- *rea-credință* manifestată de către judecător în contextul îmfăptuirii justiției, presupune distorsionarea conștientă a dreptului și aplicarea în mod greșit a legii. Privită astfel, *rea-credință* a judecătorului poate fi sancționată, în funcție de anumite circumstanțe, atât disciplinar, cât și penal;

- *grava neglijență*, la rândul său, presupune încălcarea gravă a diligenței de care trebuia să dea dovadă judecătorul în aplicarea unor raționamente clare și evidente pentru oricine; aceasta în final, duce, de asemenea, la aplicarea greșită a normelor juridice, constituind temei pentru atragerea la răspundere disciplinară a judecătorului, și doar în anumite cazuri la răspunderea penală;

- ambele sunt forme de vinovăție care implică și răspunderea civilă a judecătorului, în cazul acțiunii în regres exercitată de către stat, subiect direct responsabil de prejudiciile cauzate persoanelor prin erori judiciare.

În toate cazurile, este necesar ca formele de vinovăție cu care a acționat un judecător să fie demonstrate, probate, pentru a da o apreciere justă faptelor comise și a stabili măsurile concrete și corecte de sancționare. În același timp, este absolut necesară garantarea inevitabilității răspunderii judecătorilor pentru orice manifestare de rea-credință și gravă neglijență, întrucât doar prin sancționarea relei-credințe și a gravei neglijențe se va putea asigura îmfăptuirea cu bună-credință a justiției într-un stat de drept în condiții de maximă diligență.

Secțiunea a treia a capitolului (2.3. *Imunitatea și răspunderea în contextul garantării independenței judecătorului*), privește nemijlocit problema răspunderii judecătorului și a imunității acestuia ca garanție a independenței sale.

Secțiunea debutează cu analiza independenței judecătorului în calitatea sa de element constitutiv al statutului sau juridic. În context, se reiterează ideea că „independența justiției nu este un privilegiu sau o prerogativă personală a fiecărui judecător. Ba din contra, este responsabilitatea impusă fiecărui judecător, care îi permite să soluționeze o cauză în mod onest și imparțial, în baza legii și a probelor, fără presiuni sau influențe externe și fără frică de vreo imixtiune. Esența principiului independenței justiției este libertatea deplină a judecătorului de a judeca și soluționa cauzele deduse instanței; nimeni din afară – nici guvernul, nici grupurile de presiune, niciun individ sau chiar niciun alt judecător – nu ar trebui să se amestece sau să încerce să se amestece în modul în care un judecător conduce o cauză și ia o decizie” [5, p. 426]. De aici se deduce destul de clar valoarea deosebită a independenței judecătorului pentru îmfăptuirea justiției, precum și necesitatea existenței unor garanții reale pentru asigurarea acesteia [9, p. 49; 19, p. 104].

În continuare, se subliniază în mod special legătura strânsă dintre *independența* judecătorilor, *răspunderea* acestora și *imunitatea judecătorească* [9, p. 51]. Cu alte cuvinte, anticipând, se precizează că *imunitatea judecătorească* reprezintă o exigență importantă ce trebuie respectată în cazul în care judecătorul este atras la *răspundere* pentru ca astfel să fie garantată și protejată *independența* acestuia.

În esența sa, *imunitatea* reprezintă un privilegiu special, menirea socială principală a căruia constă în a garanta protecția subiecților speciali față de atentate nejustificate (ilegale), independența lor și exercitarea funcțiilor sociale și statale de către aceștia. Statul, în scopul realizării corespunzătoare a competențelor sale este cointeresat în instituirea imunității ca un element necesar al statutului juridic al anumitor subiecți de drept. O asemenea cointeresare este mai mult decât justificată în privința judecătorilor, mai ales, datorită importanței sociale a justiției, a necesității consolidării independenței ei în vederea asigurării legalității și echității sociale în cadrul societății.

În ceea ce privește *imunitatea judecătorească*, aceasta ca varietate a imunității juridice, reprezintă o instituție complexă, constituită din totalitatea normelor juridice ce absolvesc (scutesc) judecătorii de îndeplinirea anumitor obligații juridice și stabilesc proceduri speciale de atragere a acestora la răspundere în scopul asigurării statutului lor constituțional și executarea corespunzătoare a funcțiilor cu care au fost investiți [42, p. 7].

În concluzie se subliniază că [9, p. 52; 19, p. 111] întrucât *imunitatea* constituie o garanție a independenței judecătorilor, ea este necesară în statele în care independența justiției necesită consolidare, deci în tinerele democrații. În condițiile în care, nivelul democrației garantează suficient independența reală și efectivă a justiției, *imunitatea judecătorului* devine inutilă, deoarece predominant devine deja principiul egalității tuturor în fața legii și a justiției. Cu siguranță, acesta este idealul spre care trebuie să tindem.

Totodată, se menționează că imunitatea judecătorilor nu este absolută și ea nu trebuie tratată ca o barieră de nedepășit. Legea nu absolvește de răspundere pe acești reprezentanți ai puterii, ci doar stabilește proceduri mai complicate în acest sens. Aceasta se justifică prin faptul că imunitatea judecătorilor nu este un privilegiu personal al cetățeanului angajat în funcția de judecător, dar un mijloc de protecție juridică a activității profesionale a acestuia [40, p. 23], mijloc de protecție a intereselor publice și, în primul rând, a intereselor justiției.

Așadar, eficiența puterii judecătorești depinde în mod substanțial de asigurarea echilibrului între imunitatea judecătorilor și răspunderea juridică a acestora, întrucât pe cât de multă putere (autoritate) li se acordă în vederea asigurării legalității și dreptății în cadrul statului, pe atât de eficient trebuie să fie mecanismul de atragere la răspundere pentru încălcarea acesteia [36, p. 440]. Din perspectiva dată, se conchide că problema răspunderii judecătorilor la etapa contemporană este una deosebit de importantă și actuală, care merită o atenție pe măsură atât din partea legiuitorului și a practicianului dreptului, cât și din partea mediului academic. Acestuia din urmă îi revine rolul crucial de a fundamenta științific cadrul juridic care reglementează răspunderea juridică a judecătorului în vederea asigurării justului echilibru între specificul statutului juridic al acestuia și contracararea oricărei abateri de la prevederile legii în vederea asigurării legalității și eficienței puterii judecătorești în statul de drept.

Capitolul III, intitulat *Răspunderea disciplinară a judecătorului: temeuri, sancțiuni și particularități*, este consacrat cu precădere studierii a trei subiecte importante: definiția, trăsăturile și sediul juridic al răspunderii disciplinare a judecătorului (*secțiunea*

3.1.), abaterea disciplinară ca temei al răspunderii disciplinare a judecătorului (*secțiunea 3.2.*) și sancțiunile disciplinare aplicabile judecătorului (*secțiunea 3.3.*), capitolul finalizând cu un compartiment de sinteză și generalizare (*secțiunea 3.4.*).

Prima secțiune (*3.1. Definiția, trăsăturile și sediul juridic al răspunderii disciplinare a judecătorului*), conține o abordare cu titlu introductiv a instituției răspunderii disciplinare a judecătorului, pornind de la teoria răspunderii disciplinare din dreptul muncii și din dreptul administrativ.

După identificarea particularităților ce disting răspunderea disciplinară a magistraților față de răspunderea din dreptul administrativ și dreptul muncii, se realizează o trecere în revistă a sediului juridic al acestei instituții, atât din plan internațional, cât și național (al ambelor state). În baza prevederilor tuturor actelor internaționale importante în materie se conchide că esențial în responsabilizarea disciplinară a magistraților este definirea concretă și exactă a însuși abaterii disciplinare, stabilirea unor reguli stricte și detaliate privind declanșarea procedurii disciplinare, a titularului unei asemenea acțiuni, instanței care să le aplice și a sancțiunilor care se pot aplica pentru abaterile disciplinare admise [14, p. 20; 13, p. 178].

În plan intern, evident, sediul juridic la răspunderii disciplinare a judecătorilor din România și Republica Moldova sunt legile justiției, din cele două state. Paralel, se aderă la opinia cercetătorilor, care susțin că izvoarele disciplinei judiciare sunt *legea și jurământul* depus de către judecător înainte de a începe să-și exercite funcția. Așadar, împreună cu legea, izvor al disciplinei judiciare este și *jurământul judecătorului*, întrucât presupune o asumare liberă de către acesta a obligațiilor cuprinse în acest act solemn [4, p. 271].

Pornind de la aceste momente, în doctrină s-a argumentat existența răspunderii constituționale a judecătorului pentru fapta prin care a încălcat jurământul depus. Analizând această versiune, se ajunge la concluzia că mai multe abateri disciplinare reglementate de legislația din România și Republica Moldova pot fi cuprinse în expresia „încălcarea a jurământului și a obligațiilor funcției”, moment ce sugerează clar și precis esența încălcării admise de către subiecți și care inevitabil urmează a fi sancționată prin eliberarea din funcție. În acest caz, abaterile admise/comise de judecători pot fi calificate ca *delicte constituționale*, iar sancțiunea aplicată – ca *sancțiune constituțională*. Din acest punct de vedere, se susține [20, p. 18; 15, p. 119] că răspunderea constituțională a judecătorilor, *de iure* nu este consacrată, dar *de facto* poate fi atestată și dedusă din normele juridice în materie, fiind categoric distinctă față de răspunderea disciplinară a acestora.

Secțiunea a doua (*3.2. Abaterea disciplinară ca temei al răspunderii disciplinare a judecătorului*) este consacrată nemijlocit analizei abaterilor disciplinare ce pot fi comise de judecători, reglementate de legea celor două state. După expunerea acestora, se atrage atenția la modalitatea de reglementare a acestora, susținându-se opinia, potrivit căreia este necesar și binevenit ca abaterile disciplinare să fie expuse limitativ în conținutul legii, dar în același timp, acestea trebuie să fie bine corelate cu obligațiile judecătorului prevăzute de lege (nu doar de legea-cadru, dar și de legislația procesuală) [14, p. 20; 13, p. 180].

Luându-se în considerație și experiența altor state în materie, se apreciază că avantajul unei liste detaliate exhaustive a abaterilor disciplinare rezidă atât în previzibilitatea aplicării prevederilor legii, cât și în prevenirea unor abuzuri de interpretare de către organele de resort. Pe de altă parte, dezavantajul unei astfel de abordări este văzut în posibilitatea existenței unor fapte ce nu pot fi încadrate în una din abaterile prevăzute de lege. Pe cale de consecință, se opinează că un astfel de dezavantaj ar putea fi exclus în cazul în care

legiuitorului ar formula componentele abaterilor disciplinare în colaborare strânsă cu reprezentanții puterii judiciare (în special, Consiliul Superior al Magistraturii) și în baza jurisprudenței constante a Colegiului disciplinar al magistraților [15, p. 140].

Un alt aspect abordat în această secțiune ține de clasificarea abaterilor disciplinare. După enunțarea mai multor criterii de clasificare a acestora, atestate în literatura de specialitate, se constată necesitatea clasificării legale a abaterilor disciplinare în cazul judecătorilor în funcție de gravitatea lor. În lipsa unui astfel de reper, se presupune că subiecții competenți în materie disciplinară dispun de o marjă de apreciere prea largă, ceea ce accentuează vulnerabilitatea mecanismului de asigurare a legalității în materia răspunderii disciplinare a judecătorilor [15, p. 148].

În continuare, atenția este focusată pe analiza elementelor componente de abatere disciplinară, în vederea elucidării particularităților care le caracterizează. Într-un final, se subliniază că pentru a se putea reține în sarcina unui magistrat săvârșirea unei abateri disciplinare, este necesar să se stabilească dacă sunt întrunite elementele constitutive ale acesteia, obiectul, latura obiectivă și subiectivă. În absența unuia dintre aceste elemente, abaterea disciplinară nu subzistă și nici nu poate fi angajată răspunderea disciplinară a magistratului. Pe de altă parte, dat fiind faptul că multe din abaterile disciplinare reglementate de lege cuprind mai multe modalități sau ipoteze de comitere, fiecare dintre acestea având condiții diferite de admisibilitate, atunci când se analizează în concret o abatere disciplinară trebuie indicată neapărat ipoteza și varianta în care a fost comisă.

Un ultim aspect, dezvoltat în această secțiune, privește cauzele care înlătură răspunderea disciplinară a judecătorilor. Pornind de la faptul că legile celor două state nu precizează expres o listă în acest caz, se invocă opinia cercetătorilor, care susțin că aplicabile ar fi cauzele reglementate de legea penală. Cu toate acestea, se atestă o excepție în acest sens – *prescripția răspunderii disciplinare* – aceasta fiind unica cauză reglementată de legile justiției din cele două state.

Ultima secțiune a capitolului (3.3. *Sancțiunile disciplinare aplicabile judecătorului*), cuprinde o analiză a sancțiunilor disciplinare de care pot fi pasibili judecătorii.

După o scurtă prezentare a sancțiunilor disciplinare reglementate în cele două state (și nu numai) și o comparare a acestora, se constată că spectrul sancțiunilor reglementate în legislația din Republica Moldova sunt cele mai puține la număr, ceea ce nu permite o dozare proporțională a acestora în raport cu abaterile disciplinare ce pot fi comise de către magistrați [15, p. 180]. În legătură cu acest fapt, s-a propus preluarea modelului din România, în concret reglementarea unei noi sancțiuni – retrogradarea în grad profesional.

În continuare, după o amplă descriere a fiecărei sancțiuni disciplinare, reglementate în cele două state, precum și o evaluare a frecvenței aplicării practice a acestora (în baza rapoartelor anuale ale CSM), s-a constatat că unele sancțiuni (atât în România, cât și în Republica Moldova) sunt foarte rar aplicate în practică. Acest moment denotă faptul că pentru majoritatea abaterilor disciplinare comise de judecători sunt aplicate unele și aceleași sancțiuni, ceea ce exclude caracterul proporțional al acestora.

În concluzie, se precizează că asigurarea legislativă completă și corespunzătoare a răspunderii disciplinare a judecătorilor merită o atenție specială atât din partea specialiștilor, cât și a legiuitorului în ambele sisteme de drept, în vederea optimizării acesteia [13, p. 185-186; 21, p. 143-144]. Această soluție se impune mai ales din considerentul că pentru realizarea răspunderii judecătorilor este necesar un mecanism eficient, care

trebuie să fie ireproșabil [39, p. 15; 38, p. 16], adică faptul abaterii concrete a judecătorilor trebuie să fie demonstrat, vinovăția în comiterea acesteia – confirmată, iar sancțiunea trebuie să fie echitabilă (dreaptă, justă), adecvată și proporțională.

Capitolul IV, cu genericul *Răspunderea penală a judecătorului: temeieri și particularități de aplicare*, cuprinde o analiză detaliată axată pe următoarele aspecte: considerații preliminare cu privire la răspunderea penală a judecătorului (*secțiunea 4.1.*), răspunderea penală a judecătorului pentru infracțiuni de serviciu și de corupție (*secțiunea 4.2.*) și răspunderea penală a judecătorului pentru infracțiuni contra justiției (*secțiunea 4.3.*), capitolul finalizând cu un compartiment de sinteză și generalizare (*secțiunea 4.4.*).

Capitolul debutează cu unele considerații preliminare cu privire la răspunderea penală a judecătorului (*secțiunea 4.1.*), accentul fiind pus în mare parte pe ipostazele în care judecătorul este pasibil de răspundere penală și pe problema imunității acestuia, ca garanție importantă a independenței funcționale.

Pentru început se reliefează faptul că în România, însăși Curtea Constituțională distinge între răspunderea penală a judecătorului pentru fapte săvârșite în exercitarea funcției și răspunderea penală ce intervine în cazul săvârșirii de fapte ce nu interferează cu exercitarea funcției de judecător [25, par. 22]. Dincolo de această delimitare, în continuare se argumentează identificarea a trei ipostaze în care poate surveni răspunderea penală a judecătorului, și anume [18, p. 90; 17, p. 4-5; 15, p. 214]: răspunderea penală în calitate de persoană fizică (subiect general); răspunderea penală în calitate de funcționar public (subiect calificat); răspunderea penală în calitate de judecător (subiect calificat special). O astfel de distincție se consideră a fi foarte importantă, mai ales din perspectiva imunității judecătorești care poate opera doar în cazul în care judecătorul comite infracțiuni în calitate sa de magistrat și nu de funcționar public, sau simplu cetățean.

Pe aceeași linie de gândire, în continuare, studiul este orientat asupra semnificației imunității și a rolului acesteia în procesul de atragere a judecătorului la răspundere penală. Pentru început, se precizează un moment deosebit de important și anume că legislația românească nu instituie expres regimul inviolabilității judecătorului spre deosebire de legislația Republicii Moldova.

Pornind de la prevederile *Legii României nr. 317/2004* [32], care reglementează aspectele procedurale ale procesului de atragere la răspundere penală a judecătorului, se deduc câteva momente-cheie ale acestui proces, după cum urmează [15, p. 218]: pornirea urmăririi penale față de judecătorii din România ține de competența organului de urmărire penală; punerea în mișcare a acțiunii penale față de judecător se aduce la cunoștința CSM, în termen rezonabil; aplicarea măsurilor preventive (percheziția, reținerea, arestarea preventivă sau arestul la domiciliu) față de judecători se face cu încuviințarea Secției pentru judecători a CSM; percheziția și reținerea poate fi aplicată fără încuviințarea Secției doar în caz de infracțiune flagrantă; ședința Secției pentru judecători a CSM în cadrul căreia se soluționează cererea privind încuviințarea aplicării măsurilor preventive față de judecători nu este publică; Secția se pronunță imediat după primirea sesizării; în cazul soluționării cererilor privind încuviințarea aplicării măsurilor preventive față de judecători, Secția îndeplinește rolul de instanță de judecată.

În plan comparat, sunt analizate și prevederile legislației din Republica Moldova (în special: *Legea nr. 544/1995* și *Legea nr. 947/1996*), pentru ca într-un final să se constate că în cele două state sunt instituite regimuri diferite în materia intentării procesului penal față de judecători, conturate de următoarele momente [15, p. 220-221]:

- pornirea urmăririi penale față de judecători în Republica Moldova nu ține de competența organului de urmărire penală (ca în România), ci de competența Procurorului General sau prim-adjunctul, iar în lipsa acestuia de către un adjunct în temeiul ordinului emis de Procurorul General;

- punerea în mișcare a acțiunii penale față de judecătorii din Republica Moldova nu doar se aduce la cunoștința CSM, în termen rezonabil, ci se dispune cu acordul acestuia, care nu este necesar doar în cazul săvârșirii de către judecător a infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330² ale *Codului penal al RM*, precum și în cazul infracțiunilor flagrante;

- aplicarea măsurilor preventive față de judecătorii din Republica Moldova (percheziția, reținerea, arestarea și aducerea silită), ca și în România, se face cu acordul CSM;

- toate acțiunile procesuale în privința judecătorului, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, pot fi efectuate numai după emiterea ordonanței de pornire a urmăririi penale;

- acordul CSM din Republica Moldova pentru acțiunile procesuale în privința judecătorului (percheziția, reținerea, arestarea și aducerea silită) nu este necesar în caz de infracțiune flagrantă, în timp ce în România în asemenea condiții se poate aplica doar percheziția și reținerea;

- propunerea de pornire a urmăririi penale, de reținere, de aducere silită, de arestare sau de percheziție a judecătorului se examinează de către CSM din Republica Moldova imediat, dar nu mai târziu de 5 zile lucrătoare, în timp ce în România, Secția este obligată să se pronunțe imediat;

- hotărârile prin care CSM din Republica Moldova își expune acordul sau dezacordul pentru pornirea urmăririi penale trebuie să fie motivate și se publică pe pagina web oficială a CSM, cu anonimizarea datelor cu privire la identitatea judecătorului (în România legea precizează doar că ședințele Secției în asemenea cazuri nu sunt publice);

- în fine, dacă în România, în cazul soluționării cererilor privind încuviințarea aplicării măsurilor preventive față de judecători, Secția pentru judecători din cadrul CSM îndeplinește rolul de instanță de judecată, atunci în Republica Moldova legea expres prevede că în asemenea cazuri CSM examinează propunerea Procurorului General doar sub aspectul respectării condițiilor sau a circumstanțelor prevăzute de Codul de procedură penală pentru dispunerea pornirii urmăririi penale, reținerii, aducerii silite, arestării sau percheziției judecătorului, fără a-și aroga atribuțiile unei instanțe judecătorești.

Pornind de la faptul că acordul dat de CSM pentru intentarea urmăririi penale sau aplicarea măsurilor procesuale față de judecători este calificat de Curtea Constituțională din Republica Moldova ca fiind „decizii de ridicare sau nu a imunității judecătorului”, în continuare se reiterează problema *răspunderii constituționale* a magistraților, întrucât „ridicarea imunității” în doctrină este apreciată a fi o măsură de *răspundere constituțională* [43, p. 7].

După prezentarea unor particularități ale ridicării imunității parlamentare (atestată în doctrina moldovenească), se constată că e necesar de a reflecta mai profund asupra momentului în care este necesară și binevenită ridicarea imunității în cazul judecătorilor: la etapa inițierii urmăririi penale (ca în cazul Republicii Moldova), doar în cazul aplicării măsurilor procesuale penale (ca în cazul României), fie la etapa trimiterii cauzei în judecată (ca în cazul deputaților moldoveni). După o analiză a fiecărui caz separat, pornind de la esența și menirea imunității judecătorești, într-un final se deduce că cel mai vulnerabil judecătorul se prezintă a fi la etapa intentării urmăririi penale, fapt ce și

justifică intervenția CSM ca garant al independenței acestuia, prin încuviințarea ridicării imunității judecătorești. În același timp, intervenția CSM la aceasta etapă exclude practic o eventuală ingerință a sa în actul justiției [23, p. 43].

Secțiunea a doua a capitolului (4.2. *Răspunderea penală a judecătorului pentru infracțiuni de serviciu și de corupție*) este divizată în mod corespunzător în trei subsecțiuni: răspunderea pentru infracțiuni de serviciu (*subsecțiunea 4.2.1.*) conflictul de interese ca temei al răspunderii penale a judecătorului (*subsecțiunea 4.2.2.*) și răspunderea pentru infracțiuni de corupție (*subsecțiunea 4.2.3.*). Scopul urmărit rezidă în conținutul generală a acestor două cazuri de răspundere penală a judecătorilor și elucidarea eventualelor probleme de reglementare și interpretare.

Subsecțiunea întâi (4.2.1. *Răspunderea penală a judecătorilor pentru infracțiuni de serviciu*) debutează cu o trecere în revistă a infracțiunilor de serviciu reglementate de legea penală din România (în număr de 13) și din Republica Moldova (în număr de 9), pentru comiterea cărora sunt pasibili de răspundere penală și judecătorii. Pornind de la frecvența comiterii acestor infracțiuni, constatată de practica judiciară, în cele ce urmează se propune o analiză mai detaliată doar a câtorva dintre ele și anume: infracțiunile de *abuz în serviciu și neglijență în serviciu* (în România) și infracțiunile de *abuz de putere sau abuz de serviciu, exces de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu și neglijența în serviciu* (în Republica Moldova). Drept repere de referință pentru analiza acestor infracțiuni au servit doctrina juridică, jurisprudența instanței de jurisdicție constituțională (din cele două state) și a instanțelor judecătorești supreme.

La capitolul infracțiunii de *abuz în serviciu*, reglementate de legiuitorul român, dincolo de diferite particularități elucidate, s-a constatat că Curtea Constituțională a României a atribuit pronunțarea de hotărâri judecătorești ilegale la conținutul acesteia. Spre deosebire de România, în Republica Moldova pronunțarea de hotărâri judecătorești ilegale este incriminată separat (în art. 307 din CP al RM), ca infracțiune contra justiției. Respectiv, se opinează că mai corect este incriminată infracțiunea dată în Republica Moldova, întrucât într-o astfel de variantă cade sub incidența imunității judecătorești.

În ceea ce privește infracțiunea de *neglijență în serviciu*, s-a constatat că legea penală a României stabilește expres forma vinovăției – culpa (legea penală a Republicii Moldova doar o presupune), în timp ce standardele europene admit atragerea la răspundere penală a judecătorilor doar pentru fapte comise cu intenție sau din neglijență gravă. Prin urmare, apare întrebarea în ce măsură *culpa penală* coincide cu *neglijența gravă* (definită de legiuitorul român), întrucât, în condițiile în care acestea sunt diferite, nu va exista temei de atragere la răspundere penală a judecătorilor pentru *neglijență în serviciu*. Totodată, s-a constatat că legiuitorul moldovean, chiar dacă folosește în legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor noțiunea de *neglijență gravă*, totuși nu o definește, ceea ce denotă o lacună evidentă în legislației.

Subsecțiunea doi (4.2.2. *Conflictul de interese ca temei al răspunderii penale a judecătorului*) este consacrată problemei conflictului de interese ca temei al răspunderii penale a judecătorului. Evident, în acest caz, judecătorul ar putea fi pasibil de răspundere penală în calitatea sa de funcționar public.

De rând cu justificarea incriminării unei astfel de fapte (în România din 2006, în Republica Moldova din 2017), este analizată în linii generale componența de infracțiune reglementată de legile penale ale celor două state. În rezultat, sunt identificate câteva momente ce diferențiază instituțiile date, subliniindu-se totodată că incriminarea *conflictului*

de interese este una binevenită, mai ales din perspectiva impactului său preventiv asupra activității funcționarilor publici, inclusiv, judecători. Sub acest aspect, însăși existența incriminării este de natură să prevină alte fapte ilegale pe care ar putea să le comită acești subiecți, cum ar fi abuzuri în serviciu, acte de corupție etc. Pe de altă parte, pedepsirea penală a faptei analizate este de natură să consolideze considerabil integritatea, imparțialitatea și chiar independența corpului de funcționari, implicit de judecători. Pornind de la aceste momente, se consideră că o astfel de incriminare este binevenită și pentru sistemul de drept din Republica Moldova, în cadrul căruia până nu demult, problema conflictului de interese a fost abordată doar la nivel administrativ și contravențional.

Subsecțiunea doi (4.2.3. *Răspunderea judecătorului pentru infracțiuni de corupție*), debutează cu preliminarii cu privire la corupție, în contextul cărora, se pune accentul atât pe însăși noțiunea de corupție, esența acesteia, reglementarea la nivel internațional, dar și asupra evoluției răspunderii judecătorului pentru acte de corupție din cele mai vechi timpuri. O atenție distinctă se acordă actelor juridice istorice care au prevăzut o astfel de instituție.

Referitor la infracțiunile de corupție, se constată că în România, legea penală prevede patru infracțiuni: *Luarea de mită* (art. 289), *Darea de mită* (art. 290), *Traficul de influență* (art. 291), *Cumpărarea de influență* (art. 292), în timp ce legea penală a Republicii Moldova prevede doar trei: *Coruperea pasivă* (art. 324); *Coruperea activă* (art. 325); *Traficul de influență* (art. 326).

La o analiză comparativă sumară a componentelor formulate de legiuitorii celor două state, se constată că în linii generale acestea sunt asemănătoare, excepție făcând doar faptul că în legea penală a Republicii Moldova infracțiunile sunt formulate atât în varianta tip, cât și în variante agravante. În ceea ce privește legiuitorul român, la acest capitol a optat în mare parte doar pentru variante tip ale infracțiunilor de corupție.

În același timp, pot fi constatate deosebiri și în materia regimului sancționator al infracțiunilor analizate. Pornind de la aceasta, se deduce că legiuitorul român a evaluat aproape uniform pericolul social /caracterul prejudiciabil al infracțiunilor de corupție, stabilind aceeași pedeapsă (închisoare de la 2 la 7 ani) pentru trei din cele patru infracțiuni, exceptând infracțiunea de *luare de mită*, în cazul căreia a optat pentru o sancțiune mai severă (închisoare de la 3 la 10 ani).

La rândul său, legiuitorul din Republica Moldova stabilește un regim sancționator mai sever pentru infracțiunile de corupție (atât în variantele tip, cât și în cele agravate). Severitatea regimului este condiționată nu doar de durata pedepsei închisorii (care variază în funcție de modalitatea normativă a infracțiunilor), dar și de faptul că toate infracțiunile (cu excepția variantei atenuante de la alin. (4) al art. 324 din CP) sunt pasibile cel puțin de două pedepse principale: închisoarea și amenda.

Important este că cea mai severă pedeapsă este prevăzută pentru *coruperea pasivă* în varianta agravantă, cuprinsă la alin. (3) al art. 324 – *închisoare de la 7 la 15 ani*. Totodată, anume sub incidența acestei norme cade fapta judecătorului de corupere pasivă, deoarece ca circumstanță agravantă, aliniatul în discuție prevede comiterea faptei de o persoană cu funcție de demnitate publică [15, p. 303].

Secțiunea a treia a capitolului (4.3. *Răspunderea penală a judecătorului pentru infracțiuni contra justiției*) este consacrat celei mai importante categorii de infracțiuni, întrucât țin nemijlocit de exercitarea funcției judiciare. Conținutul acesteia este structurat în două subsecțiuni.

În subsecțiunea întâi (4.3.1. *Răspunderea judecătorului din România pentru infracțiuni contra justiției*), din economia legii penale a României, se constată că judecătorii (ca subiecți activi speciali) sunt pasibili de răspundere penală pentru următoarele infracțiuni împotriva înlăptuirii justiției: *compromiterea intereselor justiției* (art. 277); *cercetarea abuzivă* (art. 280); *represiunea nedreaptă* (art. 283). Respectiv, în continuare, aceste infracțiuni sunt descrise succint cu scopul de a preciza cele mai importante particularități.

Într-un final, generalizându-se, se conchide că potrivit legii penale române, magistrații în calitate de judecători sunt pasibili de răspundere penală pentru comiterea următoarelor fapte [17, p. 8-9]:

- *compromiterea intereselor justiției* (prin „divulgarea, fără drept, de informații confidențiale privind data, timpul, locul, modul sau mijloacele prin care urmează să se administreze o probă (...), dacă prin aceasta poate fi îngreunată sau împiedicată urmărirea penală (...)” sau prin „[d]ezvăluirea, fără drept, de mijloace de probă sau de înscrisuri oficiale dintr-o cauză penală, înainte de a se dispune o soluție de netrimiteră în judecată ori de soluționare definitivă a cauzei (...)”);

- *cercetare abuzivă* (exprimată prin „[î]ntrebuințarea de promisiuni, amenințări sau violențe împotriva unei persoane urmărite sau judecate într-o cauză penală, (...), pentru a o determina să dea ori să nu dea declarații, să dea declarații mincinoase ori să își retragă declarațiile” sau prin „(...) producerea, falsificarea ori ticluirea de probe nereale (...)” și

- *represiune nedreaptă* (exprimată prin „[f]apta de a pune în mișcare acțiunea penală, de a lua o măsură preventivă neprivativă de libertate ori de a trimite în judecată o persoană, știind că este nevinovată (...) sau prin „[r]eținerea sau arestarea ori condamnarea unei persoane, știind că este nevinovată (...)”).

Sub aspectul gradului prejudiciabil al acestor fapte rămâne valabilă aceeași consecutivitate. În funcție de sancțiunea prevăzută de legea penală, *compromiterea intereselor justiției* este cea mai ușoară infracțiune (fiind pasibilă de pedeapsa închisorii de la 3 luni la 2 ani sau amendă, iar în varianta sa mai ușoară – de la o lună la un an sau amendă), la celălalt pol plasându-se *represiunea nedreaptă* (cu o pedeapsă de închisoare de la 3 ani la 10 ani în forma sa agravată, iar în forma ușoară – închisoare de la 3 luni la 3 ani, în ambele cazuri cu interzicerea dreptului de a ocupa o anumită funcție). Între aceste limite se află *cercetarea abuzivă* pentru care legea penală prevede pedeapsa închisorii de la 2 la 7 ani cu interzicerea dreptului de a ocupa o anumită funcție

În subsecțiunea a doua (4.3.2. *Răspunderea judecătorului din Republica Moldova pentru infracțiuni contra justiției*), atenția este axată pe legea penală a Republicii Moldova în materia infracțiunilor contra justiției. Din economia acesteia, se constată că magistrații în calitate de judecători sunt pasibili de răspundere penală pentru comiterea următoarelor fapte: *pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii* (exprimată prin „[p]ronunțarea cu bună-știință de către judecător a unei hotărâri, sentințe, decizii sau încheieri contrare legii” sau prin „[a]ceeși acțiune: a) legată de învinuirea de săvârșire a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave”); *arestarea ilegală cu bună-știință*; *constrângerea de a face declarații* (exprimată prin „[c]onstrângerea persoanei, prin amenințare sau prin alte acte ilegale, de a face declarații, de a încheia acord de recunoaștere a vinovăției, constrângerea, în același mod, a expertului de a face concluzia sau a traducătorului, sau a interpretului de a face o traducere sau interpretare incorectă (...), dacă aceasta nu constituie tortură, tratament inuman sau degradant”).

În Republica Moldova, spre deosebire de România, judecătorul nu este pasibil de

răspundere penală pentru asemenea fapte precum: „divulgarea informațiilor confidențiale, dezvăluirea mijloacelor de probă sau a înscrisurilor oficiale până la soluționarea definitivă a cauzei (fapte circumscrise infracțiunii de *compromitere a intereselor justiției*) și nici de „producerea, falsificarea ori ticluirea de probe nereale” (fapte circumscrise infracțiunii de *cercetare abuzivă*). Se opinează în acest sens că, în condițiile în care este posibil ca un judecător să comită asemenea fapte, este necesară incriminarea și pedepsirea lor.

Pe de altă parte, judecătorii din România sunt pasibili de răspundere penală doar pentru constrângerea *unei persoane urmărite sau judecate într-o cauză penală* (pentru a o determina să dea ori să nu dea declarații, să dea declarații mincinoase ori să își retragă declarațiile), în timp ce în Republica Moldova, judecătorii sunt pedepsiți penal și pentru constrângerea persoanei de a face declarații (care poate fi parte în orice proces judiciar), a expertului (de a face concluzia), a traducătorului și a interpretului (de a face o traducere sau interpretare incorectă). Urmând logica raționamentului dat, este de presupus că un judecător ar putea să constrângă și un martor (de ce nu?). Prin urmare, în condițiile în care realizarea actului justiției depinde în mare parte de asemenea participanți, este evident că pentru asigurarea unei justiții corecte și echitabile este necesar de a preveni și sancționa nu doar constrângerea acestora (în vederea depunerii de declarații, concluzii, rapoarte, interpretări false/eronate) din partea altor subiecți, dar și din partea însăși a celor învestiți cu puterea de a realiza justiția – adică *judecătorii*. Sub acest aspect, se propune completarea corespunzătoare a legii penale din cele două state.

Trasându-se o paralelă între sancțiunile stabilite de legiuitorul român și cele reglementate de legea penală din Republica Moldova (pentru infracțiunile asemănătoare), se constată că în linii generale infracțiunile comise de către magistrați în calitatea lor de judecători au un caracter prejudiciabil diferit, cu unele excepții. Astfel, pentru fapte ca:

- *determinarea prin constrângere a persoanelor de a depune declarații*, un judecător din România poate fi pedepsit cu închisoare de la 2 la 7 ani, în timp ce un judecător din Republica Moldova – cu închisoare de la 2 la 6 ani;

- *arestarea unei persoane, știind că nu este vinovată* (arestarea ilegală cu bunăștiință), un judecător din România poate fi pedepsit cu închisoare de la 3 la 10 ani, în timp ce un judecător din Republica Moldova – cu închisoare de până la 3 ani.

În fine, generalizându-se asupra celor analizate și expuse, se conchide [18, p. 101-102] că în ambele sisteme de drept, legiuitorii au identificat câteva fapte ilegale concrete pentru care au prevăzut răspunderea penală a magistratilor în calitatea lor de judecători. Privite în ansamblu, se poate susține cu certitudine necesitatea și utilitatea unor astfel de incriminări în conduita judecătorilor, întrucât anume ei sunt cei chemați să realizeze justiția în stat și astfel se pot evita eventualele atingeri aduse acesteia din partea însuși a castei magistraților.

Capitolul V, intitulat *Răspunderea civilă ca judecătorului*, cuprinde un studiu detaliat asupra unei alte forme de răspundere juridică a judecătorilor și anume cea civilă. Corespunzător complexității acestei problematici, capitolul a fost structurat în două secțiuni axate pe câteva aspecte importante precum: eroarea judiciară ca temei de răspundere civilă a judecătorului (*secțiunea 5.1.*) și răspunderea civilă a judecătorului: noțiune și caractere juridice (*secțiunea 5.2.*), capitolul încheindu-se cu concluziile și generalizările corespunzătoare (*secțiunea 5.3.*).

Secțiunea întâi a capitolului (*5.1. Eroarea judiciară ca temei al răspunderii civile a judecătorului*), cuprinde o analiză asupra erorii judiciare ca temei al răspunderii civile a judecătorului.

Inițial, se atrage atenția că problema reparării prejudiciilor cauzate prin pronunțarea unor hotărâri nelegale sau luarea unor măsuri abuzive a declanșat dezbateri contradictorii în rândul teoreticienilor și practicienilor dreptului cu privire la fundamentul și condițiile speciale în care poate fi angajată răspunderea civilă pentru obținerea despăgubirilor.

În doctrina juridică românească, la acest capitol, au fost conturate trei ipoteze de răspundere civilă pentru prejudicii cauzate prin *erori judiciare* [1, p. 217-230; 2, p. 82-89; 28, p. 70-81]: *răspunderea exclusivă a statului* în calitate de garant al legalității activității desfășurate de organele sale în domeniul justiției; *răspunderea statului împreună cu judecătorul* care a pronunțat soluția nelegală; *răspunderea personală a judecătorului*.

Pe marginea acestor ipoteze se opinează că [8, p. 264-269] pentru prejudiciile cauzate prin *erori judiciare* responsabil este în exclusivitate statul, în calitate de garant al legalității actului de justiție. Judecătorii nu pot fi responsabili de *erorile judiciare*, întrucât remedierea acestora este asigurată prin organizarea ierarhică a sistemului judiciar și funcționarea căilor de atac. Mai mult, după cum prevede textul constituțional (al României), magistrații sunt răspunzători doar pentru exercitarea funcției cu rea-credință și gravă neglijență, adică fapte ce pot fi apreciate ca determinante ale *erorilor judiciare*.

Dincolo de acest moment, cea mai disputată problemă în literatura de specialitate ține de domeniul în care poate surveni răspunderea statului pentru *erori judiciare*, fiind expuse diferite considerațiuni pe marginea răspunderii pentru *erorile judiciare* admise în procesele penale și în alte procese decât cele penale. Analizându-se doctrina și legislația în domeniu, se constată că în România, răspunderea statului pentru *erori judiciare* poate surveni în toate tipurile de procese, în timp ce în Republica Moldova, doar în procesele penale. Respectiv, se opinează că această stare de lucruri necesită a fi schimbată, întrucât statul trebuie să garanteze despăgubirea prejudiciilor cauzate cetățenilor prin erori judiciare, indiferent tipul procesului în care s-a produs.

Un alt moment elucidat în cadrul acestei secțiuni, ține de însăși noțiunea de *eroare judiciară*, care pornind de la cele menționate, trebuie să fie clar definită în lege. Referitor la această problemă, se constată atât dificultatea teoretică, practică și normativă a conturării noțiunii de *eroare judiciară*, cât și semnificația deosebită a acestui moment, mai ales pentru apărarea drepturilor omului afectate prin erori judiciare. Pornind de la aceasta, se susține necesitatea absolută a continuării eforturilor teoretice (și nu numai) în vederea definirii și precizării cu exactitate maximă a conținutului erorii judiciare, întrucât de instituția dată depinde atât apărarea efectivă a drepturilor omului, cât și atragerea la răspundere civilă a judecătorilor în condiții de legalitate și de respect a independenței acestora.

Aceste momente au o semnificație deosebită pentru Republica Moldova, mai ales, ținând cont de faptul că instituția răspunderii civile pentru erori judiciare este limitată constituțional doar la procesele penale, situație ce denotă că statul nu garantează nici într-un fel despăgubirea persoanelor care eventual ar putea fi prejudiciate prin erori judiciare admise în materie extrapenală, de către judecători ce își exercită funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.

În secțiunea a doua a capitolului (5.2. *Răspunderea civilă a judecătorului: noțiune și caractere juridice*), atenția este focusată pe identificarea caracterelor juridice ale răspunderii civile a judecătorilor.

Pentru început, se atrage atenția că problema *răspunderii civile* a magistraților [34, p. 49-56] este una dintre cele mai delicate, ea formând adeseori un domeniu de mari controverse, dar și de constantă preocupare a legiuitorului. În contextul amplorii fără precedent a fenomenelor endemice de corupție, care nu au ocolit sistemul judiciar românesc (și nici cel moldovenesc – e.n.), în media și în cadrul societății civile din România (și nu numai) se discută cu o anumită perseverență despre imperativul unei reglementări mai riguroase a răspunderii civile a magistraților. Iată de ce, în ultimul timp, doctrina românească și nu numai a adus în actualitate această complexă și complicată problemă a magistraturii [35, p. 82-106].

După o scurtă trecere în revistă a cadrului normativ care reglementează răspunderea civilă a magistraților, se atrage atenția la caracterele juridice ale acesteia, după cum urmează: *caracterul subsidiar al răspunderii; caracterul indirect; caracterul general; caracterul integral și caracterul subiectiv*.

Într-un final, se conchide că *răspunderea civilă* a magistraților semnifică, la modul concret, în sarcina acestora, obligația de reparare a prejudiciului cauzat justițiabililor prin exercițiul funcției lor, în anumite condiții (cauzarea prejudiciului prin erori judiciare admise din rea-credință și gravă neglijență). Specificul acestei forme de răspundere rezidă în aceea că, pe de o parte, nu suntem în prezența unei răspunderi directe, magistratul neputând fi chemat în judecată în mod direct de persoana prejudiciată care nu se poate adresa decât împotriva statului. Pe de altă parte, magistratul va răspunde mediat, în baza acțiunii în regres a statului, în condițiile în care se va demonstra exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență.

În general, instituția răspunderii civile a magistraților poate fi privită ca o garanție fundamentală a apărării drepturilor omului în caz de violare a acestora de către puterea judecătorească. Din acest considerent mecanismul realizării acestei răspunderi trebuie să fie unul efectiv, eficient și echilibrat într-o societate democratică contemporană [12, p. 459].

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea profundă sub aspect comparativ a problemei răspunderii magistraților ca garanție a legalității și eficienței puterii judecătorești ne-a permis să ajungem la o serie de concluzii și recomandări importante.

Generalizând asupra problemei *conduitei judecătorului între legalitate și răspundere*, formulăm următoarele **concluzii**:

1. *Legalitatea* reprezintă în esența sa fundamentul și misiunea puterii judecătorești. În lipsa respectării și asigurării acestui principiu, practic este de neconceput o astfel de putere într-un stat de drept. La fel și *eficiența* reprezintă un principiu fundamental pentru activitatea puterii judecătorești, marcând impactul pozitiv efectiv al acesteia asupra apărării și respectării drepturilor și intereselor omului. Pentru asigurarea și promovarea ambelor principii sunt absolut indispensabile două condiții importante: un nivel înalt de cultură juridică profesională a judecătorilor și o instituție consolidată a răspunderii juridice a acestor subiecți de drept. Ambele condiții au menirea de a contura anumite exigențe, standarde, limite în activitatea judecătorului de care depind în mod substanțial legalitatea și eficiența acesteia.

2. Atât timp cât justiția reprezintă un *serviciu public*, organizat, asigurat și realizat de către stat, magistrații sunt și trebuie considerați *funcționari publici* (în sensul de agenți publici/reprezentanți ai statului investiți cu anumite atribuții în vederea exercitării unei funcții distincte a acestuia) [92, p. 43; 83, p. 36]. Mai mult, *judecătorii* sunt *funcționari publici*, care dispun de un *statut juridic special* (statutul de demnitar public) determinat de faptul că dețin o funcție de demnitate publică și fac parte dintr-un serviciu public distinct, misiunea căruia ține de înfăptuirea justiției în societate în condiții de legalitate și eficiență. Specificul statutului lor juridic special și al serviciului public prestat pentru societate, determină particularitățile conduitei pe care trebuie să o aibă judecătorii și ale răspunderii juridice de care sunt pasibili în caz de încălcare a legii [92, p. 45].

3. Îndeplinirea funcției cu *bună-credință* constituie o obligație constituțională și pentru judecători ca reprezentanți ai puterii judecătorești. În condițiile în care această obligație nu se regăsește dezvoltată în legislația ce reglementează activitatea magistraților [72, p. 102], este extrem de important ca legiuitorul să o consacre cu titlu de principiu, în vederea asigurării responsabilizării puterii judecătorești ca factor important al consolidării statului de drept [73, p. 48-49].

4. *Reaua-credință* manifestată de către judecător în contextul înfăptuirii justiției, presupune distorsionarea conștiinței a dreptului și aplicarea în mod greșit a legii. Caracterul conștient denotă o intenție directă a acestuia orientată spre atingerea unui anumit scop, care adeseori este unul prejudiciabil. Mai mult, reaua-credință presupune intenția de a produce un prejudiciu, dublată de un element imoral, judecătorul fiind conștient că acționează împotriva propriei sale convingeri și că manipulează legea. Privită astfel, *reaua-credință* a judecătorului poate fi sancționată, în funcție de anumite circumstanțe, atât disciplinar, cât și penal.

5. *Grava neglijență*, la rândul său, presupune încălcarea gravă a diligenței de care trebuia să dea dovadă judecătorul în aplicarea unor raționamente clare și evidente pentru oricine. Aceasta în final, duce, de asemenea, la aplicarea greșită a normelor juridice, constituind temei pentru atragerea la răspundere disciplinară a judecătorului și, doar în anumite cazuri, la răspunderea penală.

6. *Reaua-credință* și *grava neglijență* sunt forme de vinovăție care implică și răspunderea civilă a judecătorului, în cazul acțiunii în regres exercitată de către stat, subiect direct responsabil de prejudiciile cauzate persoanelor prin erori judiciare.

7. În toate cazurile, este necesar ca formele de vinovăție cu care a acționat un judecător să fie demonstrate, probate, pentru a da o apreciere justă faptelor comise și a stabili măsurile concrete și corecte de sancționare. În același timp, este absolut necesară garantarea inevitabilității răspunderii judecătorilor pentru orice manifestare de reaua-credință și gravă neglijență, întrucât doar prin sancționarea relei-credințe și a grabei neglijențe se va putea asigura înfăptuirea cu bună-credință a justiției într-un stat de drept în condiții de maximă diligență.

8. Întrucât *imunitatea* constituie o garanție a independenței judecătorilor, ea este necesară în statele în care independența justiției necesită consolidare, deci în tinerele democrații. În condițiile în care, nivelul democrației garantează suficient independența reală și efectivă a justiției, *imunitatea judecătorului* devine inutilă, deoarece predominant devine deja principiul egalității tuturor în fața legii și a justiției. Cu siguranță, acesta este idealul spre care trebuie să tindem.

9. Eficiența puterii judecătorești depinde în mod substanțial de asigurarea echilibrului între imunitatea judecătorilor și răspunderea juridică a acestora, întrucât pe cât de multă putere (autoritate) li se acordă în vederea asigurării legalității și dreptății în cadrul statului, pe atât de eficient trebuie să fie mecanismul de atragere la răspundere pentru încălcarea acesteia. Din perspectiva dată, problema răspunderii judecătorilor la etapa contemporană este una deosebit de importantă și actuală, care merită o atenție pe măsură atât din partea legiuitorului și a practicianului dreptului, cât și din partea mediului academic. Aceștia din urmă îi revine rolul crucial de a fundamenta științific cadrul juridic care reglementează răspunderea juridică a judecătorului în vederea asigurării justului echilibru între specificul statutului juridic al acestuia și contracararea oricărei abateri de la prevederile legii în vederea asigurării legalității și eficienței puterii judecătorești în statul de drept.

La capitolul *răspunderii disciplinare a judecătorului* generalizăm următoarele concluzii importante:

1. Pornind de la izvoarele disciplinei judiciare (legea și jurământul depus de judecător la investirea în funcție) și specificul unor abateri și sancțiuni disciplinare, în cadrul instituției răspunderii disciplinare a magistraților, reglementată în legislația României și a Republicii Moldova, identificăm două forme de răspundere juridică: *disciplinară* și *constituțională*.

2. În acest sens, este relevant faptul că mai multe abateri disciplinare, prevăzute de legea celor două state, sunt legate de „încălcarea jurământului” sau „nerespectarea regulii incompatibilităților, restricțiilor și interdicțiilor”, moment ce sugerează clar și precis esența încălcării, ce nu poate fi redusă exclusiv la disciplina judiciară. Asemenea abateri admise/comise de judecători trebuie calificate ca *delicte constituționale*, iar sancțiunea aplicată (care poate fi doar eliberarea din funcție) – ca una *constituțională*. Astfel, chiar dacă *de iure* răspunderea constituțională a judecătorilor nu este consacrată, *de facto* aceasta poate fi atestată și dedusă din normele juridice în materie, fiind categoric distinctă față de răspunderea disciplinară a acestora. În esență, *răspunderea disciplinară* trebuie înțeleasă ca având un rol de disciplinare a judecătorului, în timp ce *răspunderea constituțională* – ca o măsură de încetare a „mandatului de judecător”.

Recomandări:

1. În vederea consolidării răspunderii disciplinare și constituționale a judecătorilor, considerăm absolut necesară delimitarea lor expresă în legislația celor două state, cu indicarea concretă a abaterilor disciplinare și a delictelor constituționale, precum și a sancțiunilor aplicabile.

2. În plus, pentru consolidarea răspunderii disciplinare a judecătorilor, considerăm necesare și binevenite următoarele măsuri:

În primul rând, expunerea limitativă în conținutul legii a abaterilor disciplinare care, în același timp, trebuie să fie bine corelate cu obligațiile judecătorului prevăzute de lege (nu doar de legea-cadru, dar și de legislația procesuală) [82, p. 20; 81, p. 180]. Evident, avantajul unei liste detaliate exhaustive a abaterilor disciplinare rezidă atât în previzibilitatea aplicării prevederilor legii, cât și în prevenirea unor abuzuri de interpretare de către organele de resort. Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem că dezavantajul unei astfel de abordări rezidă în posibilitatea existenței unor fapte ce nu pot fi încadrate în una din abaterile prevăzute de lege. În opinia noastră, un astfel de dezavantaj ar putea fi exclus în cazul în care legiuitorul ar formula componentele abaterilor disciplinare în colaborare

strânsă cu reprezentanții puterii judiciare (în special, CSM) și în baza jurisprudenței constante a Colegiului disciplinar al magistraților [83, p. 140]. Pe de altă parte, în condițiile în care statutul judecătorului va fi suficient de clar în materia obligațiilor, interdicțiilor și restricțiilor, identificarea și formularea abaterilor disciplinare nu va prezenta nici o dificultate pentru legiuitor [83, p. 141].

În *al doilea rând*, ar fi binevenită o clasificare legală expresă a abaterilor disciplinare în funcție de gravitatea lor, cu indicarea sancțiunii disciplinare aplicabile fiecărei categorii. Acest moment ar permite evitarea abuzurilor în calificarea abaterilor comise și identificarea sancțiunii disciplinare ce urmează a fi dispuse.

În *al treilea rând*, este necesar ca în lege să fie accentuată condiția conform căreia atragerea la răspundere disciplinară a judecătorilor este posibilă doar dacă abaterile imputate sunt comise/admise cu intenție sau neglijență gravă (cerință conformă standardelor europene în materie). În legătură cu aceasta, legiuitorul din Republica Moldova urmează să definească expres în lege, noțiunea de *neglijență gravă*.

În *al patrulea rând*, în Republica Moldova, pornind de la numărul mare de abateri disciplinare reglementate expres de lege, precum și a variatelor forme de comitere a acestora, considerăm binevenit a completa spectrul sancțiunilor disciplinare aplicabile judecătorilor (la moment acestea fiind în număr de patru), ceea ce ar permite o dozare proporțională a acestora în raport cu faptele comise (respectarea principiului proporționalității) [83, p. 180]. O sancțiune binevenită în acest sens ar fi *retrogradarea în grad profesional* (sancțiune recent introdusă în legislația României).

În *al cincilea rând*, în România, reglementarea dublă a abaterilor disciplinare și a sancțiunilor aplicabile, în *Legea nr. 161/2003* și în *Legea nr. 303/2004*, este de natură să creeze doar colizii juridice și confuzii în procesul de calificare a faptelor comise de către judecători și de identificare a sancțiunii disciplinare ce urmează a fi aplicată. Soluția optimă în acest caz, ar fi concentrarea materiei disciplinare exclusiv în *Legea-cadru (Legea nr. 303/2004)*, iar în *Legea nr. 161/2003* să fie formulate doar norme de blanchetă (care să facă trimitere la *Legea-cadru* în domeniu) [83, p. 194-195].

În fine, implementarea propunerilor expuse este justificată și de faptul că atât în România, cât și în Republica Moldova, la moment, responsabilitatea individualizării sancțiunilor disciplinare aplicate judecătorilor pentru abaterile disciplinare comise revine în totalitate subiecților competenți (în lipsa unor reglementări legale exprese), ceea ce reprezintă un moment vulnerabil pentru judecători în calitatea lor de subiecți ai răspunderii disciplinare.

La capitolul ***răspunderii penale a judecătorului*** generalizăm următoarele concluzii importante:

1. *Răspunderea penală a judecătorului* este posibilă în trei ipostaze [86, p. 90; 85, p. 4-5; 83, p. 214]: răspunderea penală în calitate de persoană fizică (subiect general) – pentru comiterea oricărei fapte incriminate de legea penală; răspunderea penală în calitate de funcționar public (subiect calificat) – pentru faptele interzise de legea penală săvârșite în exercitarea atribuțiilor de serviciu sau în legătură cu acestea; răspunderea penală în calitate de judecător (subiect calificat special) – pentru faptele penale comise în exercitarea funcției de magistrat.

2. *Răspunderea penală a magistratului în calitate de funcționar public* este circumscrisă pentru comiterea de infracțiuni de serviciu și de corupție. O atenție distinctă în context, merită infracțiunea de *abuz în serviciu* și cea de *neglijență în serviciu*.

Ca rezultat al analizei comparative am constatat că, în Republica Moldova, judecătorul este pasibil de răspundere penală pentru comiterea unor astfel de infracțiuni de serviciu precum *abuzul de putere* și *excesul de putere*, în varianta lor agravată, în timp ce în România, judecătorul este pasibil de răspundere penală doar pentru *abuz în serviciu*.

Judecătorul poate fi atras la răspundere penală pentru *abuz în serviciu*, doar în cazul în care acesta cu intenție /elementul subiectiv/, în exercitarea atribuțiilor funcționale (în cauza pe care o instrumentează sau o judecă) nu îndeplinește un act sau îndeplinește un act /elementul obiectiv/ cu încălcarea legii (a normelor materiale sau procedurale aplicabile), urmărind prin aceasta cauzarea de pagube sau vătămarea drepturilor sau intereselor persoanelor fizice și juridice /legătura cauzală/. În cazul României, Curtea Constituțională a reținut că termenul *act*, din conținutul infracțiunii de *abuz în serviciu*, acoperă și *pronunțarea unei hotărâri judecătorești*. În asemenea condiții, *abuzul în serviciu* (comis de judecători) se transformă teoretic dintr-o infracțiune de serviciu, într-o infracțiune contra justiției (după modelul legii penale din Republica Moldova).

În Republica Moldova, *pronunțarea unei hotărâri judecătorești ilegale* este o infracțiune separată (art. 307 din CP al RM), fiind cuprinsă în categoria infracțiunilor contra justiției. Acest moment este important sub aspectul incidenței imunității judecătorești care, după cum se știe, poate fi invocată doar în cazul în care judecătorul este acuzat de comiterea unei infracțiuni legate de exercitarea funcției judiciare.

În România, judecătorul poate fi atras la răspundere penală pentru *pronunțarea unei hotărâri judecătorești* (faptă circumscrisă infracțiunii de *abuz în serviciu*) nu numai dacă a acționat cu intenție sau rea-credință, ci dacă a acționat astfel urmărind cauzarea unui prejudiciu sau a unei vătămări. În Republica Moldova, judecătorul poate fi atras la răspundere penală doar pentru *pronunțarea cu bună știință a unei hotărâri judecătorești (sentințe, decizii, încheieri) ilegale*.

Recomandare: Referitor la vehicularea tot mai insistentă în ultima perioadă, în spațiul moldovenesc, a necesității de a dezincrimina infracțiunea dată, din considerentul că ar atenta la statutul judecătorului, considerăm că o eventuală realizare a acestei propuneri ar avea ca rezultat implicit, circumscrierea faptei în infracțiunea de *abuz de putere* (ca în cazul României), moment ce în esență nu va soluționa problema, ci va crea noi confuzii. Prin urmare, mai potrivit ar fi dacă componenta infracțiunii ar fi reconceptualizată, mai ales, prin transformarea acesteia din una formală în una materială, cu prevederea expresă a scopului, consecințelor urmărite de făptuitor (cauzarea unui prejudiciu sau a unei vătămări). Acest moment, ar putea constitui o garanție sigură pentru evitarea arbitrariului și abuzului în procesul de atragere la răspundere penală a judecătorilor. Totodată, componenta de infracțiune ar trebui modificată și sub aspectul excluderii distincției dintre pronunțarea unei hotărâri judecătorești ilegale în materie penală și pronunțarea în celelalte materii. În opinia noastră, aprecierea gravității unor astfel de fapte nu trebuie să depindă de sfera în care se produc, întrucât periculoasă și prejudiciabilă este însăși pronunțarea de hotărâri judecătorești ilegale, pericolul fiind același indiferent de materia dreptului în care judecătorul se expune. Prin urmare, legiuitorul trebuie să stabilească o singură pedeapsă penală pentru asemenea fapte (în care nu trebuie să se regăsească amenda).

În ce privește *neglijența în serviciu*, considerăm a fi complicată imputarea acesteia unui judecător, întrucât în cea mai mare parte, standardele europene, admit atragerea la răspundere penală a acestui subiect de drept doar în cazul în care manifestă rea-credință sau gravă neglijență în exercițiul funcțiunii.

Pornind de la distincția care există între *culpa cu prevedere* și *culpa fără prevedere* ca forme ale *vinovăției penale* și *neglijența gravă* ca formă a *vinovăției disciplinare*, precum și de la standardele europene în domeniu (care impun ca vina individuală a judecătorilor /în toate cazurile de răspundere nu doar penală/ să fie constatată la nivel de intenție deliberată sau neglijență gravă), conchidem că judecătorii nu pot fi trași la răspundere penală pentru *neglijență în serviciu*, întrucât legea penală condiționează comiterea infracțiunii din culpă (care cuprinde o neglijență ordinară) și nu din neglijență gravă.

3. *Răspunderea penală a magistratului în calitate de judecător* este circumscrisă în general pentru comiterea de infracțiuni contra justiției. În Republica Moldova, judecătorii sunt pasibili de răspundere penală pentru: *pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii; arestarea ilegală cu bună-știință; constrângerea de a face declarații*, ca infracțiuni contra justiției. Totodată, spre deosebire de România, judecătorul nu este pasibil de răspundere penală pentru: „divulgarea informațiilor confidențiale, dezvăluirea mijloacelor de probă sau a înscrisurilor oficiale până la soluționarea definitivă a cauzei (fapte circumscrise infracțiunii de *compromitere a intereselor justiției*) și nici de „producerea, falsificarea ori ticluirea de probe nereale” (fapte circumscrise infracțiunii de *cerțetare abuzivă*). În condițiile în care este posibil ca un judecător să comită asemenea fapte, considerăm că este necesară incriminarea și pedepsirea lor.

Pe de altă parte, judecătorii din România sunt pasibili de răspundere penală doar pentru constrângerea *unei persoane urmărite sau judecate într-o cauză penală* (pentru a o determina să dea ori să nu dea declarații, să dea declarații mincinoase ori să își retragă declarațiile), în timp ce în Republica Moldova, judecătorii sunt pedepsiți penal și pentru constrângerea persoanei de a face declarații (care poate fi parte în orice proces judiciar), a expertului (de a face concluzia), a traducătorului și a interpretului (de a face o traducere sau interpretare incorectă).

Recomandare: În condițiile în care realizarea actului justiției depinde în mare parte de asemenea participanți, este evident că pentru asigurarea unei justiții corecte și echitabile este necesar de a preveni și sancționa nu doar constrângerea din partea altor subiecți procesuali, dar și din partea însăși a celor investiți cu puterea de a realiza justiția – adică *judecătorii*. Sub acest aspect, propunem completarea corespunzătoare a legii penale din România.

4. Referitor la *procedura atragerii la răspundere penală a judecătorului* subliniem că aceasta depinde considerabil de *imunitatea judecătorească* recunoscută de lege magistratilor. Dat fiind faptul că răspunderea penală a judecătorului, de obicei, este considerată strâns legată de *imunitatea judecătorească*, aceeași în mod nejustificat a determinat perceperea instituției date ca fiind una absolută, altfel spus, de natură să absolvească judecătorul de răspunderea penală.

Pornind de la esența și menirea *imunității judecătorești* (de a preveni și evita riscul abuzurilor, acțiunilor arbitrare, acuzațiilor false împotriva judecătorului de către persoane interesate) și a caracterului exclusiv funcțional al acestei instituții, considerăm că ea trebuie să intervină și să protejeze independența judecătorului doar în cazurile în care acesta

este suspectat de comiterea unei infracțiuni în exercitarea funcției de magistrat (adică infracțiuni contra justiției). În toate celelalte cazuri, judecătorul nu poate fi la adăpostul imunității.

Din considerentele date, suntem de părerea că atât legiuitorul din Republica Moldova (care prevede expres infracțiunile în cazul cărora nu poate fi invocată imunitatea – spălarea banilor /art. 243 CP/, coruperea pasivă /art. 324 CP/, traficul de influență /art. 326 CP/ și îmbogățirea ilicită /art. 330² CP/), cât și cel din România (care nu prevede expres nimic în acest sens) nu au dreptate, deoarece ar fi cu mult mai corect și eficient să fie expres reglementate infracțiunile în cazul cărora judecătorul este protejat de imunitate. Doar într-o asemenea variantă ar putea fi excluse interpretările eronate ale legii în materia cazurilor de ridicare a imunității judecătorești și percepția generală a caracterului absolut al acestei instituții.

Recomandare: Pornind de la cele expuse, considerăm că legea trebuie să prevadă expres cazurile în care este necesar acordul/încuviințarea CSM cu privire la ridicarea imunității, fapt prin care s-ar preciza sfera de aplicare a imunității.

Sub aspect procedural, prezintă importanță problema momentului în care este necesară și binevenită ridicarea imunității judecătorești: la etapa inițierii urmăririi penale (ca în cazul Republicii Moldova), doar în cazul aplicării măsurilor procesual penale – reținerea, percheziția, arestarea și arestul la domiciliu (ca în cazul României), fie la etapa trimiterii cauzei în judecată (ca în cazul deputaților moldoveni).

Pornind de la faptul că judecătorul nu își exercită funcția în bază de mandat (temporar), neridicarea imunității la etapa trimiterii cauzei în judecată ar echivala cu absolvirea judecătorului de răspundere penală (moment evitat de legea penală în ambele state).

Ridicarea imunității judecătorești doar pentru aplicarea măsurilor procesual penale este grevată, în esență, de două curențe: în primul rând, o astfel de variantă teoretic implică necesitatea ridicării imunității ori de câte ori se solicită aplicarea măsurilor procesuale (în același proces); iar în al doilea rând, competența ridicării imunității judecătorești de către CSM pentru aplicarea măsurilor procesual penale (care potrivit legii pot fi dispuse de organul judiciar – judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată) reprezintă o ingerință în activitatea justiției (or, însăși dispunerea acestor măsuri de organul judiciar ar trebui din oficiu să garanteze independența judecătorului în calitatea sa de bănuit).

Referitor la condiționarea începerii urmăririi penale față de judecători cu acordul CSM (situație proprie doar Republicii Moldova), aceasta presupune faptul că odată acceptată ridicarea imunității la intentarea procesului, ulterior ea nu se mai solicită pentru aplicarea măsurilor procesuale. În esență, acest moment este logic, întrucât în cadrul unuia și aceluiași proces imunitatea poate și trebuie să fie ridicată doar o singură dată. Sub acest aspect, este lipsită de logică reglementarea legiuitorului din Republica Moldova, care prevede posibilitatea ridicării imunității judecătorului atât pentru intentarea urmăririi penale, cât și pentru aplicarea măsurilor procesuale [93, p. 44].

În opinia noastră, cel mai potrivit moment pentru ridicarea imunității judecătorești este cel al pornirii urmăririi penale, întrucât doar la această etapă judecătorul este cel mai vulnerabil fapt ce și justifică intervenția CSM ca garant al independenței acestuia, prin încuviințarea ridicării imunității judecătorești. Mai mult, intervenția CSM la această etapă exclude practic o eventuală ingerință a sa în actul justiției [93, p. 44].

CSM are nu numai dreptul, ci și datoria de a ridica imunitatea unui judecător în toate cazurile în care, după părerea sa, păstrarea imunității ar împiedica realizarea justiției și în care imunitatea poate fi ridicată fără a prejudicia scopul pentru care a fost acordată. Din perspectiva dată, rolul CSM poate fi privit sub un dublu aspect: nu doar ca un garant al independenței judecătorului, dar și ca un garant al imaginii și reputației sistemului judecătoresc în cadrul societății.

Deciziile CSM cu privire la acordul sau refuzul ridicării imunității judecătorești trebuie să fie motivate (moment reglementat doar în Republica Moldova, dar nerealizat în practică) și făcute publice cu depersonalizarea datelor (ca în cazul Republicii Moldova).

Rolul CSM (de instanță de judecată în România și de garant al independenței judecătorului în Republica Moldova) trebuie să se reducă la asigurarea respectării exigențelor legii procesual penale sau, altfel spus, a legalității procesului de tragere la răspundere penală a judecătorului, fără posibilitatea substituirii formelor de răspundere juridică a acestuia (după cum a reținut Curtea Constituțională a RM).

La capitolul *răspunderii civile a judecătorului* subliniem următoarele:

1. Generalizând asupra subiectului, am constatat atât dificultatea teoretică, practică și normativă a conturării noțiunii de *eroare judiciară*, cât și semnificația deosebită a acestui moment, mai ales pentru apărarea drepturilor omului afectate prin erori judiciare.

Recomandare: pornind de la aceasta, susținem necesitatea absolută a continuării eforturilor teoretice (și nu numai) în vederea definirii și precizării cu exactitate maximă a conținutului erorii judiciare, întrucât de instituția dată depinde atât apărarea efectivă a drepturilor omului, cât și atragerea la răspundere civilă a judecătorilor în condiții de legalitate și de respect a independenței acestora.

2. Aceste momente au o semnificație deosebită pentru Republica Moldova, mai ales, ținând cont de faptul că instituția răspunderii civile pentru erori judiciare este limitată constituțional doar la procesele penale, situație ce denotă că statul nu garantează nici într-un fel despăgubirea persoanelor care eventual ar putea fi prejudiciate prin erori judiciare admise în materie extrapenală, de către judecători ce își exercită funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.

3. *Răspunderea civilă* a magistraților semnifică, la modul concret, în sarcina acestora, obligația de reparare a prejudiciului cauzat justițiabililor prin exercițiul funcției lor, în anumite condiții (cauzarea prejudiciului prin erori judiciare admise din rea-credință și gravă neglijență). Specificul acestei forme de răspundere rezidă în aceea că, pe de o parte, nu suntem în prezența unei răspunderi directe, magistratul neputând fi chemat în judecată în mod direct de persoana prejudiciată, care nu se poate adresa decât împotriva statului. Pe de altă parte, magistratul va răspunde mediat, în baza acțiunii în regres a statului, în condițiile în care se va demonstra exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență.

4. În general, instituția răspunderii civile a magistraților poate fi privită ca o garanție fundamentală a apărării drepturilor omului în caz de violare a acestora de către puterea judecătorească. Din acest considerent mecanismul realizării acestei răspunderi trebuie să fie unul efectiv, eficient și echilibrat într-o societate democratică contemporană [80, p. 459].

5. *Răspunderea civilă a judecătorilor* o regăsim reglementată expres doar în legislația României, în timp ce legiuitorul din Republica Moldova s-a limitat să reglementeze doar răspunderea civilă a statului pentru prejudicii cauzate prin erori judiciare. Mai mult,

în acest ultim caz, inclusiv la nivel constituțional este consacrată o astfel de răspundere doar pentru prejudiciile cauzate în procesele penale.

Recomandare: Pornind de la principiul legalității care guvernează organizarea și funcționarea puterii judecătorești în ansamblu, este de la sine clar că în Republica Moldova răspunderea civilă a judecătorilor trebuie să fie reglementată expres în detalii. Mai mult, atât la nivel constituțional, cât și la nivel legislativ, considerăm necesar a se reglementa expres răspunderea statului pentru prejudiciile cauzate în toate procesele judiciare (nu doar în cele penale), doar astfel fiind garantat și asigurat dreptul tuturor persoanelor vătămate de autoritățile statului la obținerea de despăgubiri.

BIBLIOGRAFIE

1. ALEXE, C. *Răspunderea judecătorilor, garanție a independenței justiției*. În: Pandectele Române, 2004, nr. 1, pp. 217-230.
2. CIOBANU, V.M. *Responsabilitatea serviciului public al justiției și al judecătorului*. În: Revista Română de Drept Privat, 2007, nr. 1, pp. 82-89. ISSN 1843-2646.
3. CIOCLEI, V. *Prefață la monografia F. Dragomir Răspunderea penală a magistratului*. București: C.H. Beck, 2011, p. ix-x. ISBN 978-973-115-973-7.
4. COCHINESCU, N. *Organizarea puterii judecătorești în România*. București: Lumina Lex, 1997. 440 p. ISBN 973-588-021-0
5. *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Arc, 2012. 576 p. ISBN: 978-9975-61-700-0
6. COZMA, D. *Buna-credință în activitatea judecătorului*. În: Международный научный журнал «Верховенство права» (Revista științifică internațională „Supremația dreptului”), Ucraina, 2016, nr. 3, pp. 101-105. ISSN 2345-1971
7. COZMA, D. *Conduita judecătorului: între bună-credință și rea-credință*. În: Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare, materialele conferinței științifice internaționale din 4–5 noiembrie 2016 (mun. Chișinău). Chișinău: IULIAN, 2016, pp. 48-54 ISBN 978-9975-3078-1-9
8. COZMA, D. *Eroarea judiciară ca temei de răspundere*. În: Teoria și practica administrării publice, Materialele conferinței științifice din 17 mai 2018. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2018, pp. 264-269 ISBN 978-9975-71-978-0
9. COZMA, D. *Imunitatea judecătorului – garanție a independenței acestuia*. În: Закон и Жизнь (Zakon i Jizni), 2015, nr. 8, pp. 49-52. ISSN 1810-3081
10. COZMA, D. *Legalitatea ca principiu fundamental de organizare și funcționare a puterii judecătorești*. În: Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători, materialele conferinței științifice cu participare internațională a doctoranzilor, din 15 iunie 2017. Ed. a VI-a. Vol. II. Chișinău: UASŢM, 2017, pp. 134-138 ISBN 978-9975-108-15-7
11. COZMA, D. *Legalitatea și eficiența puterii judecătorești – exigențe indispensabile respectării și protecției drepturilor omului în statul de drept*. În: Обучение в области прав человека (Educația în domeniul drepturilor omului). Сборник статей (Culegere de studii). Comrat: Institutul pentru Democrație, 2017, pp. 186-195 ISBN 978-9976-4474-9-2
12. COZMA, D. *Răspunderea civilă a judecătorilor: element important al mecanismului de apărare a drepturilor omului*. În: Защита прав человека (Apărarea drepturilor omului), conferință științifico-practică, or. Comrat, 26 octombrie 2017. Comrat: S.n., 2018, pp. 451-459 ISBN 978-9975-3000-2-5
13. COZMA, D. *Răspunderea disciplinară a judecătorilor în Republica Moldova*. În: Rolul instituțiilor democratice în protecția drepturilor omului, Materialele Mesei rotunde din 11 decembrie 2015. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2016, pp. 175-186 ISBN 978-9975-115-99-5
14. COZMA, D. *Răspunderea disciplinară a magistratului în România și Republica Moldova: temeuri și sancțiuni*. În: Jurnal Juridic Național: teorie și practică, 2015, nr. 4, pp. 18-24. ISSN 2345-1130
15. COZMA, D. *Răspunderea judecătorului în România și Republica Moldova. Monografie*. Sub red. șt. a prof. Gh. Costachi. Chișinău: S.n., 2019 (Tipografia „Print-Caro”). 488 p. ISBN 978-9975-56-640-7
16. COZMA, D. *Răspunderea magistraților – garanție a eficienței justiției*. În: Teoria și practica administrării publice, Materialele conferinței științifice internaționale din 23 mai 2016. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2016, pp. 320-323. ISBN 978-9975-3019-6-1
17. COZMA, D. *Răspunderea penală a judecătorilor din România pentru infracțiuni contra justiției*. În: Legea și Viața, 2018, nr. 10, pp. 4-10. ISSN 1810-309X

18. **COZMA, D.** *Răspunderea penală a judecătorilor pentru infracțiuni contra justiției.* În: *Международный научный журнал «Верховенство права»* (Revista științifică internațională „Supremația dreptului”), Ucraina, 2018, nr. 3, pp. 89-102. ISSN 2345-1971
19. **COZMA, D.** *Reflecții asupra imunității judecătorului ca element al statutului său juridic.* În: *Международный научный журнал «Верховенство права»* (Revista științifică internațională „Supremația dreptului”), Ucraina, 2016, nr. 1, pp. 104-111. ISSN 2345-1971
20. **COZMA, D.** *Reflecții asupra răspunderii constituționale a judecătorilor.* În: *Международный научный журнал «Верховенство права»* (Revista științifică internațională „Supremația dreptului”), 2017, nr. 2, pp. 17-22. ISSN 2345-1971
21. **COZMA, D.** *Sanțiunile disciplinare aplicate judecătorilor.* În: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători, materialele conferinței științifice cu participare internațională a doctoranzilor, din 25 mai 2016. Chișinău, 2016, pp. 141-144. ISBN 978-9975-933-84-1*
22. **COZMA, D.** *Unele reflecții asupra statutului de funcționar public al magistratului.* În: *Legea și Viața, 2017, nr. 6, pp. 41-45. ISSN 1810-309X*
23. **COZMA, D., COSTACHI, Gh.** *Răspunderea penală a judecătorului în România și Republica Moldova: particularități procedurale.* În: *Legea și Viața, 2020, nr. 2, pp. 41-45. ISSN 1810-309X*
24. *Decizia Curții Constituționale a României nr. 45 din 30 ianuarie 2018 cu privire la criticile de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, precum și legea în ansamblul său.* [URL]: https://www.ccr.ro/files/products/45_-_27_febr_2018.pdf.
25. *Decizia Curții Constituționale a României nr. 54 din 7 februarie 2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 246 din Codul penal din 1969, ale art. 297 alin. (1) din Codul penal și ale art. 13² din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție.* În: *Monitorul Oficial nr. 683 din 6 august 2018.*
26. *Ghid de integritate în administrarea sistemului judiciar.* București, 2008. Transparency International Romania. [URL]: [http://www.transparency.org.ro/publicatii/publicatiiti/2008/Ghid Management InstanteTI.pdf](http://www.transparency.org.ro/publicatii/publicatiiti/2008/Ghid%20Management%20InstanteTI.pdf).
27. **IONESCU, S.** *Principiile procedurii judiciare în reglementarea actuală și în Noile Coduri de procedură.* București: Universul Juridic, 2010. 220 p. ISBN 973-127-477-5
28. **IVANOVICI, I., DANILEȚ, C.** *Răspunderea judecătorilor și procurorilor.* În: *Curierul Judiciar, 2006, nr. 1, p. 70-81.*
29. *Legea Republicii Moldova cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor, nr. 178 din 25.07.2014.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 238-246 din 15.08.2014 (cu modificări și completări ulterioare până la 27.09.2018).*
30. *Legea Republicii Moldova cu privire la statutul judecătorului, nr. 544 din 20.07.1995.* Republicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 15-17 din 22.01.2013 (cu modificări și completări ulterioare până la 23.11.2018).*
31. *Legea României nr. 303 din 28 iunie 2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor.* Republicată în *Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 653 din 22 iulie 2005 (cu modificări și completări ulterioare pînă la 12.10.2018).*
32. *Legea României nr. 317 din 1 iulie 2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii.* Republicată în temeiul art. 80 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în *Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 30 mai 2012 (cu modificări și completări ulterioare până la 04.10.2018).*
33. **LEȘ, I.** *Tratat de drept procesual civil. Vol. I - Principii și instituții generale. Judecata în fața primei instanțe.* București: Universul Juridic, 2014. 978 p. ISBN 978-606-673-318-2
34. **PETCU, R.I.** *Răspunderea civilă a magistraților.* În: *Revista Română de Executare silită, 2013, nr. 2, pp. 49-56.*
35. **PUIE, O.** *Răspunderea statului și a magistraților pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare.* În: *Dreptul, 2015, nr. 10, p. 82-106. ISSN 1018-0435*
36. **RAILEAN, P.** *Mecanismul jurisdicțional de asigurare a legalității în statul de drept. Monografie.* Chișinău: S.n., 2015. 608 p. ISBN 978-9975-53-509-0
37. **RAILEAN, P., COSTACHI, Gh.** *Reflecții asupra imunității judiciare și a răspunderii judecătorilor.* În: *Teoria și practica administrației publice, Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 23 mai 2014, Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2014, pp. 146-152. ISBN 978-9975-4241-9-6*
38. **КЛЕАНДРОВ, М.И. (KLEANDROV M.I.)** *О стратегии совершенствования механизма судебной ответственности (Despre strategia de perfecționare a mecanismului de răspundere judecătorească).* În: *Вестник Тюменского государственного университета (Buletinul Universității de stat din Tyumen), 2011, №3, pp. 8-16. [URL]: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=17693250>*

39. КЛЕАНДРОВ, М.И. (KLEANDROV M.I.) *Ответственность судьи: монография (Răspunderea judecătorului: monografie)*. Москва (Moscova): Норма: Инфра-М (Norma: Infra-M), 2011. 576 p. ISBN 978-5-91768-216-7
40. КОЛЕСНИКОВ, Е.В. (KOLESNIKOV E.V.), СЕЛЕЗНЕВА, Н.М. (SELEZNEVA N.M.) *О повышении ответственности судей в Российской Федерации (Despre sporirea răspunderii judecătorilor în Federația Rusă)*. În: Журнал Российского Права (Jurnalul Dreptului Rusc), 2006, №3, pp. 22-33. [URL]: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-povyshenii-otvetstvennosti-sudey-v-rossiyskoy-federatsii/viewer>
41. РАЙЛЯН, П. (RAILEAN P.) *Правовой иммунитет и ответственность судьи (Imunitatea juridică și răspunderea judecătorului)*. În: Право и Политология (Drept și Politologie), 2013, №22, pp. 10-13.
42. САПУНОВА, М. (SAPUNOVA M.) *Юридическая ответственность судей в Российской Федерации: теоретико-правовой анализ (Răspunderea juridică a judecătorilor în Federația Rusă: analiză teoretico-juridică)*. Автореферат диссертации на соискание научной степени кандидата юридических наук (Autoreferat al disertației de candidat în științe juridice). Москва (Moscova), 2007. 26 p. [URL]: <https://www.dissercat.com/content/yuridicheskaya-otvetstvennost-sudei-v-rossiiskoi-federatsii-teoretiko-pravovoi-analiz>
43. СЕРГЕЕВ, А.Л. (Sergheev A.L.) *Конституционная ответственность в Российской Федерации (часть вторая). (Răspunderea constituțională în Federația Rusă. Partea a doua)* În: Конституционное и муниципальное право (Dreptul constituțional și municipal), 2003, nr. 1, pp. 23-28. ISSN 1812-3767

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT

Monografii și culegeri de studii științifice:

1. **COZMA, D.** *Răspunderea judecătorului în România și Republica Moldova*. Monografie. Sub red. șt. a prof. Gh. Costachi. Chișinău: S.n., 2019. 488 p. ISBN 978-9975-56-640-7
2. **COZMA, D.** *Culegere de studii științifice la tema tezei de doctor în drept*. Chișinău: S.n., 2017 (Tipografia PRINT-CARO SRL). 157 p. ISBN 978-9975-56-440-3

Articole în culegeri de studii științifice:

1. **COZMA, D.** *Legalitatea și eficiența puterii judecătorești – exigențe indispensabile respectării și protecției drepturilor omului în statul de drept*. În: Educația în domeniul drepturilor omului (Обучение в области прав человека). Culegere de studii (Сборник статей). Comrat: S.n., 2017, pp. 186-195 (0,55 c.a.) ISBN 978-9976-4474-9-2

Articole științifice în reviste de profil:

1. **COZMA, D.** *Răspunderea disciplinară a magistratului în România și Republica Moldova: temeuri și sancțiuni*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2015, nr. 4, pp. 18-24 (0,88 c.a.) Categoria C. ISSN 2345-1130
2. **COZMA, D.** *Imunitatea judecătorului – garanție a independenței acestuia*. În: Закон и Жизнь, 2015, nr. 8, pp. 49-52 (0,80 c.a.). Categoria C. ISSN 1810-3081
3. **COZMA, D.** *Reaua-credință și grava neglijență în activitatea judecătorului*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2016, nr. 5, pp. 11-14 (0,57 c.a.) Categoria C. ISSN 2345-1130
4. **COZMA, D.** *Unele reflecții asupra statutului de funcționar public al magistratului*. În: Legea și Viața, 2017, nr. 6, pp. 41-45 (0,60 c.a.) Categoria C. ISSN 1810-309X
5. **COZMA, D., COSTACHI, Gh.** *Securitatea persoanei prin prisma culturii juridice a funcționarilor publici*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr. 7, pp. 8-13 (0,93 c.a.) Categoria C. ISSN 1811-0770
6. **COZMA, D., COSTACHI, Gh.** *Răspunderea penală a judecătorilor din România pentru infracțiuni contra justiției*. În: Legea și Viața, 2018, nr. 10, pp. 4-10 (0,9 c.a.) Categoria C. ISSN 1810-309X
7. **COZMA, D.** *Reflecții asupra imunității judecătorului ca element al statutului său juridic*. În: Revista științifică internațională „Supremația dreptului”, Ucraina, 2016, nr. 1, pp. 104-111 (0,81 c.a.). ISSN 2345-1971
8. **COZMA, D.** *Buna-credință în activitatea judecătorului*. În: Revista științifică internațională „Supremația dreptului”, Ucraina, 2016, nr. 3, pp. 101-105 (0,48 c.a.). ISSN 2345-1971
9. **COZMA, D.** *Reflecții asupra răspunderii constituționale a judecătorilor*. În: Revista științifică internațională „Supremația dreptului”, 2017, nr. 2, pp. 17-22 (0,48 c.a.). ISSN 2345-1971
10. **COZMA, D.** *Răspunderea penală a judecătorilor pentru infracțiuni contra justiției*. În: Revista științifică internațională „Supremația dreptului”, Ucraina, 2018, nr. 3, pp. 89-102 (1,6 c.a.) ISSN 2345-1971
11. **COZMA, D., COSTACHI, Gh.** *Răspunderea penală a judecătorului pentru infracțiuni de corupție. Luarea de mită*. În: Revista științifică internațională „Supremația dreptului”, Ucraina, 2018, nr. 4, pp. 82-91 (1,06 c.a.) ISSN 2345-1971

12. **COZMA, D.** *Răspunderea penală a judecătorilor pentru infracțiuni de serviciu.* În: *Legea și Viața*, 2019, nr.1, pp. 31-35. Categoria C. ISSN 1810-309X
13. **COZMA, D., COSTACHI, Gh.** *Răspunderea penală a judecătorului în România și Republica Moldova: particularități procedurale.* În: *Legea și Viața*, 2020, nr. 2, pp. 41-45. Categoria C. ISSN 1810-309X

Participări la foruri științifice (naționale și internaționale):

1. **COZMA, D.** *Răspunderea magistraților – garanție a eficienței justiției.* În: *Teoria și practica administrării publice, Materialele conferinței științifice internaționale din 23 mai 2016.* Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2016, pp. 320-323 (0,50 c.a.) ISBN 978-9975-3019-6-1.
2. **COZMA, D.** *Conduita judecătorului: între bună-credință și rea-credință.* În: *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare, materialele conferinței științifice internaționale din 4–5 noiembrie 2016 (mun. Chișinău).* Chișinău: Tipografia Iulian, 2016, pp. 48-54 (0, 51 c.a.) ISBN 978-9975-3078-1-9
3. **COZMA, D.** *Conflictul de interese ca temei de răspundere a judecătorilor.* În: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene, materiale ale conferinței internaționale științifico-practice, din 23–24 martie 2018.* Chișinău: S.n., 2018, pp. 256-261 (0,54 c.a.) ISBN 978-9975-3078-3-3
4. **COZMA, D.** *Eroarea judiciară ca temei de răspundere.* În: *Teoria și practica administrării publice, Materialele conferinței științifice internaționale din 17 mai 2018.* Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2018, pp. 264-269 (0,6 c.a.) ISBN 978-9975-71-978-0
5. **COZMA, D.** *Răspunderea disciplinară a judecătorilor în Republica Moldova.* În: *Rolul instituțiilor democratice în protecția drepturilor omului, Materialele Mesei rotunde din 11 decembrie 2015.* Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2016, pp. 175-186 (0,66 c.a.) ISBN 978-9975-115-99-5
6. **COZMA, D.** *Sanctiunile disciplinare aplicate judecătorilor.* În: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători, materialele conferinței științifice cu participare internațională a doctoranzilor, din 25 mai 2016.* Chișinău: S.n., 2016, pp. 141-144 (0,26 c.a.) ISBN 978-9975-933-84-1
7. **COZMA, D.** *Legalitatea ca principiu fundamental de organizare și funcționare a puterii judecătorești.* În: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători, materialele conferinței științifice cu participare internațională a doctoranzilor, din 15 iunie 2017.* Ed. a VI-a. Vol. II. Chișinău: UAȘM, 2017, pp. 134-138 (0,41 c.a.) ISBN 978-9975-108-15-7
8. **COZMA, D.** *Răspunderea civilă a judecătorilor: element important al mecanismului de apărare a drepturilor omului.* În: *Apărarea drepturilor omului (Защита прав человека), materiale ale conferinței științifico-practice din 26 octombrie 2017.* Comrat: S.n., 2018, pp. 451-459 (0,75 c.a.) ISBN 978-9975-3000-2-5

ADNOTARE

Cozma Daniela. Răspunderea magistraților – garanție a legalității și eficienței puterii judecătorești în Republica Moldova și România. Teză de doctor în drept; Specialitatea 552.01 – Drept constituțional. Chișinău, 2021

Structura tezei: introducere, cinci capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 322 de titluri, 7 anexe, 212 de pagini text științific. Rezultatele științifice sunt publicate în 24 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: judecător, justiție, legalitate, răspundere, răspundere disciplinară, răspundere penală, răspundere civilă, eroare judiciară, bună-credință, rea-credință, gravă neglijență, infracțiuni contra justiției.

Domeniul de studiu: drept constituțional.

Scopul studiului rezidă în cercetarea comparativă detaliată a instituției *răspunderii judecătorilor* în Republica Moldova și România prin prisma formelor sale juridice, în vederea conturării regimului juridic, a particularităților care le caracterizează, precum și a elucidării eventualelor curențe legislative și formulării soluțiilor de optimizare normativă în domeniu.

Obiectivele cercetării: elucidarea esenței și conținutului legalității și eficienței ca principii fundamentale ale justiției în statul de drept; analiza și argumentarea statutului special de funcționar public al judecătorului (persoană cu funcție de demnitate publică în Republica Moldova) și a standardelor de conduită ale acestuia; studierea imunității judecătorești în calitatea sa de garant al independenței judecătorului în condițiile atragerii acestuia la răspundere juridică; conturarea regimului juridic al răspunderii disciplinare a judecătorului din România și Republica Moldova, din perspectiva trăsăturilor juridice, temeiurilor, conținutului abaterilor disciplinare și a sancțiunilor disciplinare aplicabile; conturarea regimului juridic al răspunderii penale a judecătorului din România și Republica Moldova în calitate de funcționar public și de magistrat pentru comiterea infracțiunilor de serviciu, de corupție și contra justiției, precum și a particularităților procedurale de aplicare a acesteia; conturarea regimului juridic al răspunderii civile a judecătorului sub aspectul trăsăturilor caracteristice și a condițiilor în care poate surveni în România și Republica Moldova și accentuarea corelației cu răspunderea patrimonială a statului pentru erori judiciare.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în faptul că cercetarea este axată pe o abordare comparativă a instituției *răspunderii magistraților* în Republica Moldova și România, ceea ce a făcut posibilă elucidarea asemănărilor și deosebirilor în materie, a celor mai bune practici, dar și a curențelor ce necesită remedieri.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice importante rezidă în dezvoltarea considerabilă a teoriei contemporane a *răspunderii magistraților*, fapt ce a permis conturarea regimului juridic al *răspunderii disciplinare, constituționale, penale și civile* a acestora, moment necesar fundamentării măsurilor de optimizare a legislației din domeniu din Republica Moldova și România.

Semnificația teoretică. Rezultatele obținute sunt benefice dezvoltării continue a teoriei dreptului constituțional, a dreptului judiciar, a dreptului penal și civil în materie de responsabilizare a magistraților. Lucrarea se prezintă a fi o sursă monografică utilă pentru cercetările ulterioare din domeniu.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele obținute pot servi ca repere pentru cercetarea ulterioară a problemei, precum și în procesul didactic ca suport teoretic pentru cursurile de specialitate.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele obținute pot fi utilizate la revizuirea legislației în domeniu, inclusiv la nivel constituțional, precum și la optimizarea mecanismului de atragere la răspundere disciplinară, constituțională, penală și civilă a judecătorilor din Republica Moldova și România.

АННОТАЦИЯ

Козма Даниела. *Ответственность судей – гарантия законности и эффективности судебной власти в Республике Молдова и Румынии.* Диссертация на соискание научной степени доктора права по специальности: 552.01 – Конституционное право. Кишинэу, 2021

Структура диссертации: введение, пять глав, общие выводы и рекомендации, библиография из 322 наименований, 7 приложений, 212 страниц научного текста. Научные результаты опубликованы в 24 научных статьях.

Ключевые слова: судья, правосудие, законность, ответственность, дисциплинарная ответственность, уголовная ответственность, гражданско-правовая ответственность, судебная ошибка, добросовестность, недобросовестность, грубая халатность, преступления против правосудия.

Предмет исследования: конституционное право.

Целью диссертации является подробное сравнительное исследование проблемы ответственности судей в Республике Молдова и Румынии с точки зрения ее правовых форм, для того, чтобы уточнить правовой режим и особенности, а также выяснить возможные законодательные недостатки и сформулировать нормативные решения в этой области.

Задачи исследования: выяснить сущность и содержание законности и эффективности как основополагающих принципов правосудия в условиях правового государства; анализировать и аргументировать особый статус судьи как государственного служащего (лицо, исполняющее ответственную государственную должность в Республике Молдова) и его стандартов поведения; исследование судебного иммунитета как гарантия независимости судьи в условиях привлечения его к юридической ответственности; анализ правового режима дисциплинарной ответственности судьи в Румынии и Республике Молдова с точки зрения правовых особенностей, оснований, содержания дисциплинарных нарушений и применимых дисциплинарных взысканий; анализ правового режима уголовной ответственности судьи в Румынии и Республике Молдова как государственного служащего за совершение служебных, коррупционных преступлений и преступлений против правосудия, а также процессуальных особенностей его применения; анализ правового режима гражданской ответственности судьи с точки зрения характерных черт и условий применения в Румынии и Республике Молдова, и выявление взаимосвязи с имущественной ответственностью государства за судебные ошибки.

Новизна и научная оригинальность. Диссертация содержит ряд научных заключений и рекомендаций, дополняющих юридическую теорию ответственности судей. Оригинальность исследования определяется поставленной целью и задачами, направленными на развитие данной теории в сравнительном аспекте.

Решенная научная проблема заключается в значительном развитии современной теории ответственности судей, позволившей подчеркнуть правовой режим их дисциплинарной, конституционной, уголовной и гражданской ответственности, необходимый для обоснования необходимых мер по оптимизации законодательства Республики Молдова и Румынии в данной сфере.

Теоретическое значение. Полученные научные результаты способствуют непрерывному развитию теории конституционного права, судебного права, уголовного и гражданского права в сфере ответственности судей. Диссертация является полезным монографическим источником для дальнейших исследований в данной области.

Прикладное значение. Полученные результаты могут служить ориентирами для дальнейшего исследования проблемы, а также могут быть использованы в образовательном процессе как теоретическая основа специализированных курсов.

Внедрение научных результатов. Полученные результаты могут быть использованы для улучшения законодательства в данной сфере, в том числе на конституционном уровне, а также для оптимизации механизма привлечения к дисциплинарной, конституционной, уголовной и гражданской ответственности судей в Республике Молдова и Румынии.

ANNOTATION

Cozma Daniela. *Responsibility of magistrates – guarantee of the legality and efficiency of the judicial power in the Republic of Moldova and Romania.*

Doctoral thesis in law; Specialty 552.01 - Constitutional law. Chisinau, 2021

Thesis structure: introduction, five chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 322 titles, 7 annexes, 212 pages of scientific text. The scientific results are published in 24 scientific papers.

Keywords: judge, justice, legality, liability, disciplinary liability, criminal liability, civil liability, miscarriage of justice, good faith, bad faith, gross negligence, crimes against justice.

Field of study: 552.01 - Constitutional law.

The aim of the paper is to detailed research of the institution of liability of judges in the Republic of Moldova and Romania in terms of its legal forms, in order to outline the legal regime, the particularities that characterize them, and elucidate possible legislative shortcomings and formulate the normative optimization solutions.

The objectives of the research: to elucidate the essence and content of legality and efficiency as fundamental principles of justice in the rule of law; analysis and argumentation of the special status of civil servant of the judge (person with a position of public dignity in the Republic of Moldova) and of his standards of conduct; the study of judicial immunity in its capacity as guarantor of the independence of the judge in the conditions of bringing him to legal liability; shaping the legal regime of the disciplinary liability of the judge in Romania and the Republic of Moldova, from the perspective of legal features, grounds, content of disciplinary violations and applicable disciplinary sanctions; shaping the legal regime of criminal liability of the judge in Romania and the Republic of Moldova as a civil servant and magistrate for committing crimes of service, corruption and against justice, as well as the procedural particularities of its application; shaping the legal regime of the civil liability of the judge in terms of characteristic features and conditions in which it may occur in Romania and the Republic of Moldova and emphasizing the correlation with the patrimonial liability of the state for judicial errors.

The novelty and scientific originality of the paper consists in the fact that the research is focused on a comparative approach of the institution of magistrates' liability in the Republic of Moldova and Romania, which made it possible to elucidate similarities and differences in best practices, but also of the deficiencies that need to be remedied.

The important scientific problem solved lies in considerable development of the contemporary theory of magistrates' liability, which allowed shaping the legal regime of their disciplinary, constitutional, criminal and civil liability, necessary to substantiate measures to optimize the legislation of Moldova and Romania in the field.

Theoretical significance. The results obtained are beneficial to the continuous development of the theory of constitutional law, judicial law, criminal and civil law in matters of accountability of magistrates. The paper is a useful monographic source for further research in the field.

The applicative value of the paper. The obtained results can serve as landmarks for the subsequent research of the problem, as well as in the didactic process as a theoretical support for the specialized courses.

Implementation of scientific results. The obtained results can be used to review the legislation in the field, including at the constitutional level, as well as to optimize the mechanism for bringing disciplinary, constitutional, criminal and civil liability of judges from the Republic of Moldova and Romania.

COZMA Daniela

**RĂSPUNDEREA MAGISTRAȚILOR – GARANȚIE
A LEGALITĂȚII ȘI EFICIENȚEI PUTERII JUDECĂTOREȘTI
ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA**

*Specialitatea:
552.01. – Drept constituțional*

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 12.02.2021
Hîrtie ofset. Tipar digital
Coli de tipar: 2.0

Formatul hîrtiei A4
Tirajul 100 ex.
Comanda nr. 4

Tipografia PRINT-CARO
str. Columna, 170
tel.: 022-85-33-86